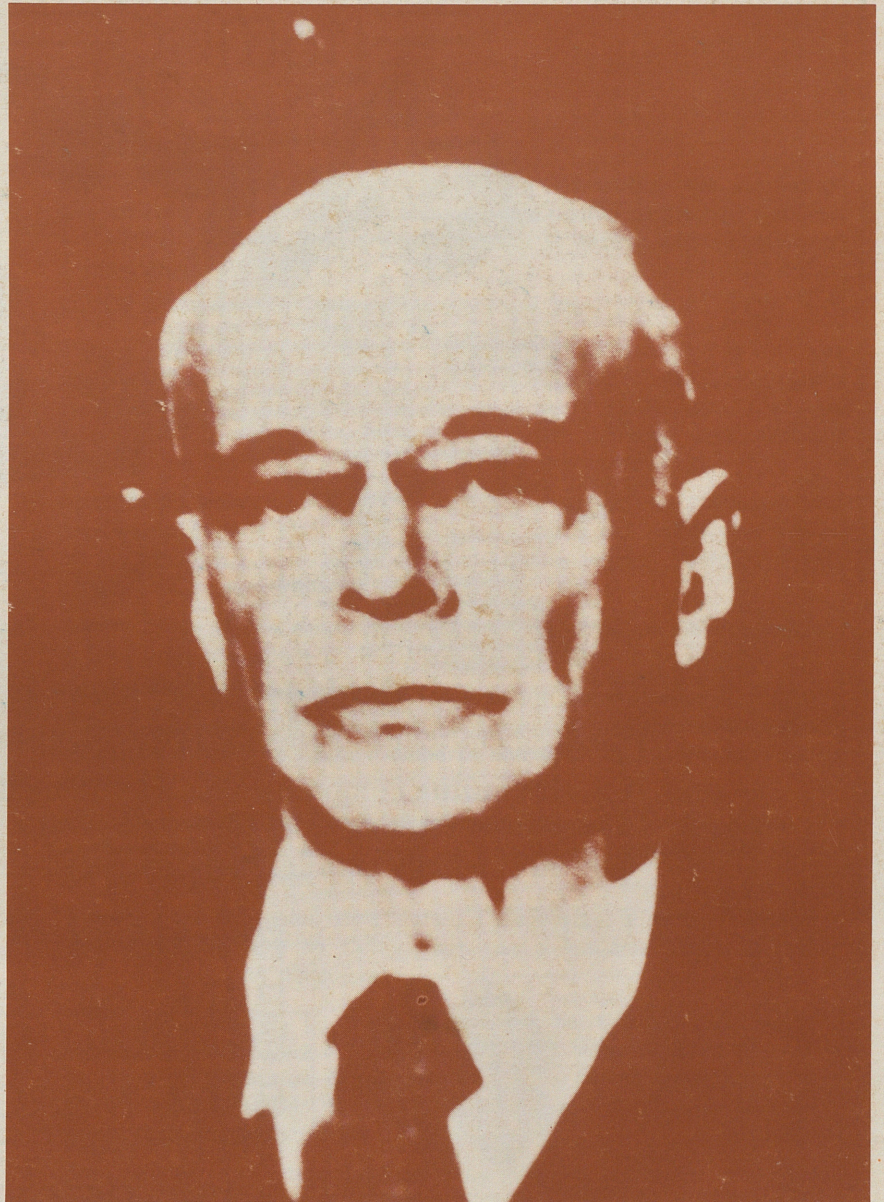

lluc

octubre 77 | n° 674 | 30 pts

**H
O
M
E
N
A
T
G
E**

a GABRIEL ALOMAR

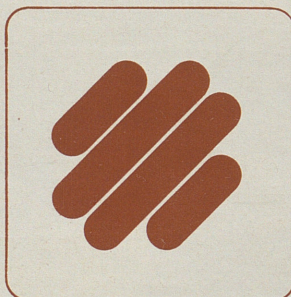
D'una mateixa arrel

Units per la Història.

Avui ens hem reunit en la confiança, l'amistat i el treball.

Per això, la nostra mútua comprensió ha estat immediata, total i definitiva a partir de la nostra presència a les Illes; i és perquè som un mateix poble que viu i treballa amb les mateixes arrels i conviccions.

BANCA CATALANA
BANC INDUSTRIAL
DE CATALUNYA
BANC MERCANTIL
DE MANRESA
BANC DE GIRONA

A les Balears: PALMA · INCA · MANACOR · SA POBLA
CAMPOS · MAÓ · CIUTADELLA · FERRERIES

LLUC

OCTUBRE 77

LLUC

Revista mensual, n.º 674

Any LVII

Direcció:

PP. Missioners dels Sagrats Cors

Monestir de la Real - Ciutat de Mallorca

Informació i correspondència:

Apartat de Correus n.º 619

Telèfon 22 32 99

Palma

Director: Bartomeu Suau Tugores

Conseller-Delegat: Manuel Soler i Palà

Caps de Redacció: Josep M. Llompart i
Pere Llabrés i Martorell

Subscripció: 300 ptes. anuals

Estranger: 350 ptes. anuals

Preu de l'exemplar: 30 ptes.

Els articles publicats en aquesta revista expressen únicament l'opinió dels seus autors.

Imp. SS. CC. - Balmes, 39
Dipòsit legal: P. M. 276-1958

—Sumari—

Pàg.

2 **CORREU: Sobre la nostra senyera.**

LLUC es vol adherir, amb aquest número, a l'homenatge que els escriptors catalans, amb motiu de la cloenda del Congrés de Cultura Catalana a Mallorca, dediquen aquest mes d'octubre al nostre polític i escriptor Gabriel Alomar.

3 **EDITORIAL: Gabriel Alomar, un missatge per avui.**

4 **El gran exiliat**, per Josep Maria Llompart. Una reflexió sobre la recepció de les despulles de G. Alomar a Ciutat de Mallorca, el passat 8 d'agost; ja des d'ara les seves cendres seran terra de la nostra terra, i la seva figura, sostreta a la consciència popular durant quaranta anys, esperam que sigui un signe de recobriment per al poble de Mallorca.

6 **Aproximació a Gabriel Alomar**, per Antoni Serra. Una viva i documentada presentació del que significà el pensament polític del nostre gran escriptor a Catalunya i a les Illes, que per primera vegada s'esforçà a unir catalanisme i socialisme.

11 Gabriel Janer Manila escriu sobre l'**ideari pedagògic de Gabriel Alomar**: la seva crida a l'esperit de llibertat i creativitat.

15 **Tres articles de Gabriel Alomar i dos textos complementaris.** Publicam els següents: **Nota provinciana de «Fòsfor»**, **Regionalisme i descentralització** i **La doctrina de l'èxit**; i també **La comunitat de la nissaga** i **Eugeni d'Ors**.

21 **Reflexió per a després d'unes eleccions**, per Sebastià Verd. ¿Quines són les perspectives que ens ofereix el treball dels parlamentaris de les Illes en l'actual moment polític?

22 Programa, no exhaustiu, dels actes d'**Homenatge a Gabriel Alomar i cloenda del Congrés de Cultura catalana a Mallorca** (entre els dies 10 d'octubre a 1 de novembre).

23 **L'ESGLÉSIA NOSTRA.** El propassat dia 22 de setembre un sacerdot català, **Mn. Antoni Deig i Clotet**, era nomenat **bisbe de Menorca**. Publicam el primer missatge dirigit als menorquins pel seu nou pastor, que des de les seves arrels en la nostra cultura és una autèntica esperança per a l'Església germana, que és a Menorca.

24 **El fet religiós i la Cultura Catalana a les Illes.** Dia 2 d'aquest mes d'octubre tingué lloc a Tarragona el final de l'àmbit, el fet religiós, del Congrés de Cultura Catalana. Publicam la intervenció de Mn. Pere Llabrés en l'acte de cloenda i les conclusions o manifest del dit àmbit.

27 **ART.** Continua el repàs als fotògrafs mallorquins. Aquest mes presentació i conversa de **Manuel Rivera**, per «Crònica de Tres».

Sobre la nostra senyera

Senyor Director.

He llegit amb un interès especial els articles sobre la nostra bandera dels amics i col·legues Bibiloni i Segura. M'agradaria, amb les dades següents, poder contribuir a l'aclariment d'un punt que som de parer que ha d'ésser resolt com més prest millor. D'aquesta manera, ajudant a desmentir la traca dels símbols confusionaris, crec que la tasca comuna d'enaltiment del nostre poble podrà ser duta a terme de manera més sòlida i eficaç. Els tres documents que ara adduesc pertanyen dos d'ells al segle XV i l'altre a principis del segle XIX. Els dos primers han estat publicats en històries locals i el tercer és inèdit.

1. Dimecres dia 22 d'agost del 1412 el batlle reial de Pollença Pere Timoneda compareix en la cort reial i presenta al notari una protesta escrita perquè sigui inclosa al Llibre de Cort Reial. Segons aquesta en diverses ocasions el batlle i el comandador de la Casa de l'Hospital de Sant Joan de Jerusalem havien tengut la pretensió de traure el penó de l'Hospital al so de viafora, és a dir en casos d'alarma. Davant tal pretensió el batlle reial expressa que **«lo honorable comenador del Spital ne son batle no poden ne deuen traure panó de senyal del Spital per anar en fets d'armes o seguir la bandera del senyor Rey en Pollensa com la senyoria dels hòmens e fembres en Pollensa sia e pertanguen al senyor Rey e a son batle...»** (p. CXXIX).

El batlle reial exposa a continuació les raons en què es fonamenta i canta un cas de vist des d'ara ens convida a somriure: «Sa seguí en Pollensa una vagada que lo batlle reyal ab bandera reyal e ab la gent de Pollensa anave a viafora vers la mar, e seguí's que lo dit batlle reyal, qui era lavòs dels familiars e secasos del Spital, soferí aquella vagada que lo Spital lavòs trasgué hun panó ab senyal del Spital, e aquell qui'l portave mes-sa a seguir derreta la bandera reyal, e enans axí, aquell qui aportave lo panó del Spital mes-sa al costat de la bandera reyal e comensà quax de pasar aquell qui aportave la bandera reyal, lo qual lavòs per consell de alguns qui li anaven pres, entre els quals fo en Miquel Rocha de Pollensa, q', donà gran golph de la asta sobre lo cap d'aquell qui aportave lo panó del Spital e féu-lo tornar arrera». (pp. CXXIX - CXXX).

Una altra vegada, continua el batlle reial, al temps del governador mossèn Sa

Garriga, havent-hi viafora a causa de dues galeres portugueses que venien de Roma, els de l'Hospital se n'anaren, bandera alçada, cap a la mar, sense que ho sabés el batlle reial i la seva gent «e las galeras lavòs haguerau dada lengo d'on eran, e demanaren a alguna gent que aquí havia, aquesta terra da qui era, e fo-los respost que aquesta terra era del senyor d'Aragó, e aqueles de las galeras dixeran lavòs, donch si aquesta terra és del Rey d'Aragó com portaven aytal senyal, e lo batlle del Spital o son loch, lo qual sa sab bé qui era (sic), dix: **«per so com aquest loch és dels frares del Spital»**, e sabent assò aprés lo batlle reyal fo encorat de pendre aquell qui axí havia parlat e de squinsar lo panó e tremetre-ho tot al governador, sinó que lo dit batlle reyal, a grans prechs e maneres de alscons qui havian afectió en lo Spital, prestà paciència; sobre assò, però, **les gents qui eran enadas al dit viafora d'assò que havian vist e sabut sa rencusaren (sic) molt dients que allò era gran menyspreu de la senyoria reyal»**. (p. CXXX) (1).

2. Pocs anys més tard, concretament el 15 de desembre de 1425, el governador R. Çaforteza en una carta a tots els batlles de la part forana dona les instruccions a seguir per a la festa commemorativa de la «gloriosa e assenyala jornada» del 31 de desembre. Entre altres coses diu: **«... de lonch temps ensà... cascun any en lo dia de Sant Silvestra e de Santa Coloma lo qual lo derrer die de desembre lo jurat pus jove dels dos ciutedans jurats sia tengut traure e portar per certs carrers de la Ciutat de Mallorca lo benaventurat e vensador senyal d'Aragó appellat lo Standart, en memòria de ten glosiosa e assenyalada jornada que fon lo dia dels dits sants, en lo qual dia la ylla de Mallorca fon victoriosament conquistada e tolta de mans de moros...»** (2).

3. En el llibre d'Actes de l'Ajuntament de Montuïri que va de l'any 1811 al 1815 trobam un inventari de la Casa de la Vila fet el 3 de gener de 1813 que diu textualment: **«... más una rueda de relosh (sic), más dos Banderas de Aragón muy viejas...»** (3).

No hi ha dubte que tant la bandera del senyor Rey o bandera reyal de què parla el batlle reial de Pollença, com el senyal d'Aragó o Standart que el darrer dia de l'any recorre els principals carrers de Ciutat, com les Banderas de Aragón de la Casa de la Vila de Montuïri de principis

del segle XIX, al·ludeixen a la bandera, estendard, ensenya, insígnia, senyera o senyal de les quatre barres. Recordem que l'any 1412 i el 1425 regnen Ferran d'Antequera i Anfós el Magnànim, reis de la Corona d'Aragó. Quant a les banderes d'Aragó de l'Ajuntament de Montuïri que consta que l'any 1813 ja eren velles, no poden ser altra cosa que dues «senyeres» barrades, ja que si fossin ensenyas «privatives» de Mallorca així serien designades.

Dit això, vull afegir que som perfectament conscient que encara hem d'escorcollar molt els nostres riquíssims arxius, sobretot la documentació de les èpoques de «canvi». Pens ara en el període del regne de Maorca «privatiu»: 1276-1343, o també en els segles XVIII i XIX principalment. Ara bé, sigui com sigui, qualcú pot dir que una cosa és el passat i l'altra és el futur, i que el poble, en definitiva és qui ha de decidir quina ensenya l'ha de guiar. Crec que és incontestable que el futur està, ha d'estar, en mans del nostre poble, però també és inqüestionablement necessari que a l'hora de decidir-se plenament per un o altre símbol, ha de conèixer plenament, sense cap subterfugi, la verdadera història dels nostres símbols. Quan el procés d'investigació i divulgació estigui llest el poble haurà de decidir. No seré jo, certament, qui li faci la traveta.

Ciutat de Mallorca 24 de setembre del 1977

JOAN MIRALLES I MONSERRAT

(1) MATEO ROTGER Y CAPLLONCH, *Historia de Pollensa* (Palma de Mallorca, 1962) vol. I (pp. CXXVII - CXXXII).

Faig constar que el subratllat és meu, que m'he permès regularitzar l'accentuació i els altres signes gràfics que he esmenat algunes errades evidents de transcripció, com és ara, havia en lloc de había, pertanguen en lloc de pertaguen, etc.

(2) AHM, LC vol. 103 f. 150. Aquest document apareix reproduït de manera fragmentària i amb nombroses modificacions a la *Història de Porreres* del P. GASPAR MUNAR OLIVER i RAMON ROSSELLO VAQUER (Mallorca 1977) p. 136.

(3) *Libro de Actas 1811 a 1815*, p. 14.

Gabriel Alomar, un missatge per avui

L'arribada de les despulles de Gabriel Alomar a Mallorca, aquest estiu passat, és indubtablement un signe de la recuperació del nostre país. Un signe que ara, en aquesta tardor, es materialitza i concreta en una sèrie d'actes, marcats tots ells per l'ànima del recobriment inajornable de la nostra personalitat com a poble. Al voltant de Gabriel Alomar, cal també recuperar la memòria eloqüent d'altres patriotes que, des d'angles distints, lluitaren també per la identitat del nostre poble: Emili Darder, Alexandre Jaume, Mateu, Ques, Guillem Forteza, Miquel Ferrà, etc.

Avui voldríem recordar especialment el missatge que la vida i l'obra de Gabriel Alomar ens adreça, ben actual encara, al poble de les Illes sobre la nostra identitat nacional. Comencem dient que Alomar se sentia exiliat dins el que ell anomenava les dues Mallorques: l'oficialista i castellanitzant, i la folklòrica sense sentit de ciutadania. Contemplava el seu poble esqueixat entre el sentiment de regió colonitzada i el de la pròpia identitat. Alomar treballà incansablement per rescatar Mallorca i les altres illes de qualsevol tipus de colonització i alienació, i per integrar-les dins una comunitat nacional de Països Catalans, trencant amb això tot aïllament a què es podrien veure sotmeses. Aquesta integració dins la comunitat nacional del Paísos Catalans no suposa, per Alomar, una pèrdua real de personalitat de les Illes, sinó, al contrari, la potenciació profunda d'aquesta personalitat amb el recobriment de les pròpies arrels històriques i culturals. Recordem també que Gabriel Alomar té el mèrit d'haver volgut conjuntar catalanisme i socialisme per obrir un camí progressiu, popular i alliberador entre els lerrouxistes i l'opció dretana de la Lliga.

Cal esmentar aiximateix la visió, més realista que pessimista, que el nostre gran escriptor i polític tenia de la situació mallorquina, en un grau molt més baix de conscienciació que el de Catalunya Principat. A hores d'ara també perquè una línia de recobriment que Alomar i altres varen iniciar fou violentament trencada i fins i tot amagada a la informació pública, hem de reafirmar la impressió realista del nostre patriota. Aiximateix, però, entreveim signes de recuperació, com podrien ser els compromisos concrets pels partits polítics de les Illes que signaren el pacte autonòmic.

editorial

De totes maneres tenim consciència que aquest procés serà laboriós i haurà de superar actituds adverses d'esclavatge i dificultats de tot ordre. Són encara recents unes declaracions publicades a Mallorca, precisament el darrer 11 de setembre, que valdria la pena comparar amb el pensament tan ample de Gabriel Alomar en la qüestió de la nostra identitat nacional. Sembla que qui les féu ignorava tota una llarga trajectòria històrica i cultural de les Illes i s'oblidava dels centenars de mallorquins que, des de 1714, reposen en el Fossar de les Moreres, caiguts en la defensa d'un patrimoni comú d'autonomia i llibertats nacionals.

Amb realisme, malgrat manipulacions de tot ordre per encobrir-nos identitats i trets diferenciadors i comuns, malgrat incomprendiments i rutines, ja és l'hora de convocar el nostre poble a una presa de consciència col·lectiva i a la tasca inajornable de recuperar institucions i cultura, autonomia i llibertats, perquè es recobi a ell mateix. No hi valen lloances ditiràmiques a la recuperació (tan magra!) de la Generalitat de Catalunya, fruit d'una admiració amb complex d'inferioritat i amb sentiment de llunyania. Tot per caure una altra vegada, com a mallorquins, dins un sucursalisme provincià i de vegades dins un anti-catalanisme groller i alienant. D'aquestes greus claudicacions en el moment present, el mestratge de Gabriel Alomar ens en pot alligera i ens pot fer recobrar molt de temps, moltes energies, molts d'esforços col·lectius desgraciadament perduts.

El gran exiliat

per Josep Maria Llompart

A les primeres hores de la matinada de dia 8 d'agost de 1977 arribaven a Mallorca les despulles mortals de Gabriel Alomar. Un grup reduït de persones —parlamentaris, representants dels partits polítics, de les forces sindicals i de la cultura, de l'Ajuntament de Ciutat...— esperaven en silenci, en la nit indiferent, impersonal, gairebé frívola, de l'aeroport. Ni una paraula, ni un gest. Només una bandera, la bandera —sang damunt or— del rei En Jaume, fundador del nostre poble, es va arborar una estona part damunt la fosca. La mateixa bandera amb la qual era coberta immediatament la caixa que contenia les restes del nostre gran exiliat.

Feia exactament trenta-sis anys que Gabriel Alomar havia mort en El Caire, en terres d'Egipte, lluny de la seva Mallorca, d'aquesta illa que havia estimat, havia servit i havia enyorat. Tornava del llarguissim exili dels homes honestos, dels homes lleials al propi país. Tornava voltat de nit i de silenci; però la presència de les seves cendres era com un cor que bategàs en la fosca.

Tres dies més tard aquestes cendres eren acollides per la terra de Mallorca en el cementiri de Ciutat. Ja seran per sempre —va dir algú— terra

de la nostra terra. Era el signe d'una tasca que tornava a començar: la tasca de recuperar el passat i d'edificar el futur; de rompre l'alienació secular que pesa damunt el nostre poble.

Gabriel Alomar va esser un dels homes que iniciaren aquesta lluita. Poeta, escriptor, polític, mestre i orientador de joventuts, portaveu de la classe obrera, va consagrar tota la seva vida a posar els fonaments de l'esdevenidor, a fer possible la construcció d'aquella «Ciutat futura» que somiava com a símbol dels nostres països, els països de llengua i de cultura catalanes.

En un escrit titulat **El Futurisme**, publicat l'any 1905, Gabriel Alomar exposava la seva visió de la dinàmica profunda de la història. Enfront de l'ideal de «pàtria» —el món dels pares— proclamat pels clàssics i de l'ideal de «fratria» —el món dels germans— proclamat pel Cristianisme, proclamava l'ideal de «filia» —el món dels fills—. Que la nostra acció no sigui condicionada per les tradicions del passat, ni per un present que pretenguem estàtic com a dogma definitiu, sinó que es projecti sempre cap al demà, cap a la ciutat futura, cap al temps dels fills. No vulguem imposar-los la nostra veritat; obrem

4 Gats
Galeria d'Art

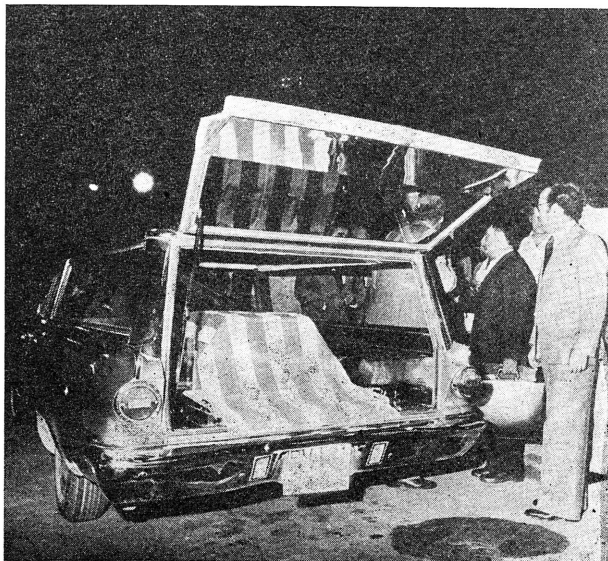
c/. sant sebastià, 2 i 3
tel. 22 64 93
ciutat de mallorca

GERARD MATAS

Escultures.

Fusta, corda i ferro.

17 octubre - 5 novembre

La bandera - sang damunt or - del Rei En Jaume
cobreix les despulles d'Alomar (Foto Torrelló)

de tal manera que ells puguin posseir la seva. Vet aquí l'essència mes fonda de la llibertat dels homes i dels pobles.

Els darrers anys del segle XIX i el primer quart del segle XX enquadrem la més alta potènciació dels treballs i les lluites de Gabriel Alomar. Un setmanari popular, **La Roqueta**, acull les seves primeres armes de periodista. La firma d'En Biel de la Mel —pseudònim que va triar el nostre escriptor— es prodiga en aquelles pàgines tan llegides pels mallorquins i tan arrelades dins la realitat mallorquina. Una altra publicació de l'illa, **El Obrero Balear**, és testimoni del seu combat pel socialisme, per la conscienciació del nostre poble i per l'alliberament de la classe treballadora a través d'una lluita d'alliberament nacional.

En el temps d'entre els dos segles, a Mallorca es desvetlaven inquietuds. L'illa continuava tancada en les seves estructures socials, en les seves formes de vida arcaiques, tradicionals, rutinàries, inamovibles; el poble de Mallorca seguia ensonyat, sotmès dòcilment al procés secular d'alienació. Però un grapat d'homes de fe assumien el deure patriòtic de retornar al país la identitat perduda. Era el temps del modernisme, aquell poderós corrent intel·lectual i estètic que va somoure la cultura catalana omplint-la d'un aire de vitalitat. Algun reflex n'arribava a Mallorca, i encara hi resten testimonis d'aquell art nou de la fi del segle.

Gabriel Alomar va assimilar en plenitud les directrius del modernisme. A la seva obra poètica hi apareixen les dues línies mestres que centraren el moviment modernista: per una banda, l'esteticisme sensual, delicat, gairebé decadent, que traduït al camp de la plàstica es podria relacionar amb la finor elegiaca dels jardins que pintava Russinyol o amb la visió sumptuosa, convulsa, quasi delirant, del paisatge de Mallorca que va plasmar Joaquim Mir; però també, per altra banda, el contingut de revolta i de ruptura amb els models imposats per la societat burgesa, el trencament amb la mediocritat i el reaccionarisme.

L'any 1898, aquell grapat d'homes de fe que eren els modernistes mallorquins —Gabriel Alomar, Miquel dels Sants Oliver, Joan Torrendell, Lluís Martí,

Benet Pons Fàbregues...—, uns homes d'ideologia molt diferent, fins i tot contraposada, però units en l'objectiu comú de reconstruir el país i retornar la consciència al nostre poble, intentaren projectar-se damunt la societat mallorquina. Amb aquesta intenció fundaren una revista, **Nova Palma**, que va aspirar a ésser el portaveu del modernisme a Mallorca. **Nova Palma** fou una aventura brillant però fracassada. La revista va morir al cap de pocs números i la societat mallorquina va romandre tancaada dins la pròpia rutina, impermeable a tot estimul, amb l'esquena doblegada davant els qui li havien fet oblidar la seva condició de poble.

Gabriel Alomar va acabar allunyant-se de Mallorca, aquesta terra que sempre va estimar, que sempre va servir, que va enyorar sempre en totes les absències, dins la qual —emperò— se sabia marginat, desarrelat. «Jo pobre de mi —va escriure l'any 1918—, em trob entre dues Mallorques igualment adverses al meu temperament. L'una és aqueixa Mallorca castellanitzant, oficialasca, enterament esclava d'ànima, i de la qual és impossible que surti la més feble espira o la més humil lluern... L'altra Mallorca és la minúscula, absurda i migradeta regionalitat que alguns voldrien erigir, separada de tot sentit de ciutadanització... una Mallorca mallorquinitzant, nodrida per ella mateixa, tan petita d'ànima com de matèria, inspirada, a més, en una estretor de sectarisme idolàtric que repugna fonament l'amplitud d'ales del meu sentit espiritual.

Tanmateix, l'illa era el motiu profund de les seves inquietuds i a ella va tornar com a Catedràtic d'un centre que havia tingut una importància decisiva en la plasmació de la Renaixença a Mallorca l'antic Institut Balear. Encara els qui varen ésser deixebles seus poden donar fe de la labor docent i pedagògica que hi va exercir.

Finalment, la guerra civil l'allunyava de manera definitiva. Quaranta anys d'humiliació, d'ignomínia, feien taula rasa de l'esforç d'aquells homes que havien treballat per construir els fonaments de la nostra ciutat futura. El procés d'alienació arribava al punt més alt. El nom de Gabriel Alomar era silencià, com tants altres noms, i la vertadera història del poble mallorquí era amagada i expulsada rigorosament de les nostres escoles, dels nostres centres d'ensenyança. Només els mites de les oligarquies opressores, les grans retòriques dels vencedors, hi tenien cabuda.

Gabriel Alomar ha tornat a Mallorca voltat de nit i de silenci. És, encara ara, el gran desconegut. Cal que, en aquesta primavera difícil del nostre poble, recobrem per sempre la seva figura, la seva obra i el seu exemple. Recuperar el passat, edificar el futur. Vet aquí el treball en el qual ens hem de comprometre. Dia a dia, tossudament, sense descans. Tornar al poble la seva identitat, la seva llibertat ultratjada, la seva pròpia veritat tan de temps oculta. Que el recobriment de Gabriel Alomar sigui el signe i el principi de tots els recobraments.

Aproximació a Gabriel Alomar

per Antoni Serra

Gabriel Alomar és un dels prototipus més representatius de l'intel·lectual d'esquerra a les Illes. La seva figura, silenciada durant el franquisme fins al punt d'adquirir categoria de **maleït**, representà en el seu temps i, tal volta, ara un reclusiu considerablement incòmode dins una societat conservadora com la mallorquina, la qual estava incapacitada per a donar suport a un tipus d'avantguarda decididament crític, com el que representa Alomar.

A conseqüència d'aquest recolzament escàs que podia oferir-li la societat illenca d'aleshores, hagué de cercar un camp sociològic més escaient per tal de materialitzar-hi —concretar-hi una praxi política i intel·lectual— el seu pensament, si no volia que restàs reduït a l'especulació estrictament teoritzant (1). Per això l'activitat pública d'Alomar s'anà perfilant i desenvolupant majoritàriament en el Principat de Catalunya, juntament amb homes com Francesc Layret, Angel Samblancat, Antoni Rovira i Virgili, Marcel·lí Domingo, etc., amb els quals coincidí o polemitzà sobre no pocs aspectes de la vida política —catalanisme, socialisme—, en un intent col·lectiu d'aclariment i de consolidació d'ideologies que, en certa manera, havien de tenir viabilitat durant la Segona República.

Però Alomar difícilment podrà ésser entès políticament per les generacions d'avui —això vol dir, estudiar-lo sense mistificacions ni mitificacions innecessàries—, si no emmarcam els elements essencials del seu pensament dins la realitat de la seva època, a fi de poder-los

valorar i analitzar amb tota la precisió possible. Així com ha succeït amb d'altres figures del període republicà —i no necessàriament republicanes—, Gabriel Alomar és reivindicat i, en conseqüència, instrumentalitzat per uns i altres des de perspectives concretes i fragmentàries, amb el consegüent perill de fer que la seva personalitat resti desdibuixada i difuminada la globalitat del seu pensament.

Com a resultat dels seus contactes polítics al Principat, Gabriel Alomar fou fundador juntament amb d'altres de diversos grups polítics: el Bloc Republicà Autonomista (1916), el Partit Republicà Català (1917) i la Unió Socialista de Catalunya (1923). Però Alomar no era home de disciplina o de militància incondicional, sinó que acabava per mantenir una independència de criteris, i no poques vegades d'acció (2), que dificultava la seva adaptació a grups polítics, fins i tot aquells que havia fundat. De tota manera, podríem dir que hi ha unes constants bàsiques al llarg de la seva vida al marge o dins els partits:

- 1) el republicanisme
- 2) el catalanisme nacionalista, concretat en la seva actitud autonomista
- 3) el socialisme
- 4) posició enfrontada a la pena de mort
- 5) lluita per les llibertats i la justícia social, és a dir, per la conquesta d'estructures progressives essencials de la societat del futur
- 6) preocupació pel món obrer

Aquests són, entre d'altres, aspectes que Gabriel Alomar va do-

...l'adhesió a l'humanisme, la insistència en el principi de la recerca del progrés humà no exigeix justificació científica o lògica, constitueix allò que podríem anomenar fonaments axiomàtics de tot l'esforç intel·lectual significatiu, uns fonaments sense l'acceptació dels quals cap individu pot considerar-se ni ésser tingut com a intel·lectual.— Paul A. BARAN

nant forma a través d'un amplíssim treball com a publicista, sense oblidar la producció com a crític de literatura o de filosofia: Galdós, Larra, Nietzsche, Renan, Voltaire, etc. La seva obra, en efecte, està espargida a diaris i revistes de tot l'Estat espanyol. A Mallorca, per exemple, publicà articles a la «NOVA PALMA», «LA ROQUETA», «LA ALMUDAINA», «LA IGNORANCIA», «EL DIA», «LA ULTIMA HORA», «LA TARDE» (que dirigia el seu amic personal Miguel Sarmiento); al Principat, col·laborà a «EL POBLE CATALA» (uns articles breus que mereixen atenció especial i que signava amb el pseudònim de Fòrfor), a «L'ESQUELLA DE LA TORRATXA», «LA CAMPANA DE GRACIA», «LA PUBLICITAT», etc. La seva signatura apareix de manera constant als principals diaris republicans estatals de l'època (3), a més de «LA NACION», «EL IDEAL» i alguns altres de Buenos Aires i d'Amèrica Llatina. Una feina periodística que es veia dificultada durant les èpoques en què s'aplicava radicalment la censura o altres procediments governatius (4), en especial durant la dictadura de Primo de Rivera.

NACIONALISME I AUTONOMIA

Els primers contactes de Gabriel Alomar amb el catalanisme no van ésser polítics directament, sinó més aviat de caire literari i intel·lectual a través del seu professor, Joan Lluís Pons i Gallarza, que havia nascut a Sant Andreu de Palomar (Catalunya Principat, 1823) i que després de llicenciar-se havia passat a ocupar la càtedra d'Història i de Geografia a l'institut de Ciu-

Retrat de
G. Alomar
per
Bernadí
de Pantorba

tat de Mallorca. Quan Gabriel Alomar anà a estudiar a la Universitat de Barcelona, Pons i Gallarza el posà en contacte amb Rubió i Ors i a partir d'aquí tingué accés als moviments catalanistes amb tota la càrrega política que havien assolit en el Principat. Això succeïa a finals del segle XIX. Alomar va llicenciar-se en Filosofia i Lletres el 26 de juny de 1896, segons fotocòpia, que obra en poder meu, de la certificació acadèmica personal que la Universitat de Barcelona va trametre en el curs 1910-1911, signada pel secretari general i catedràtic Carles Calleja.

A la conferència que pronuncià l'any 1904 a l'Ateneu Barcelonès (5) i que fou publicada el 1905 per l'Avenç (**El futurisme**), Gabriel Alomar interpretava el catalanisme des d'una posició progressista i no tan sols des de la reivindicació històrica o des dels caires minimitzadors i folkloritzants. El 1910 escrigué un treball, **El catalanisme socialista** i un altre sobre el mateix tema **Les esperances de victòria per al catalanisme**, on recordava a Rovira i Virgili que: «Bé sabeu que si jo tinc dins el catalanisme un significat peculiar, personalíssim, és aquest: haver associat per primera vegada a Catalunya, aquestes dues paraules, un temps significa-

tives de dues coses divergents: catalanisme socialista.

Alomar no deslligà mai, ans al contrari, el procés evolutiu del nacionalisme —la qüestió catalana, de la qual no exclouïa ni el País Valencià ni les Illes— dels moviments socials i, dins aquests, del moviment obrer. Precisament, el retret fonamental que féu al catalanisme de la pre-Lliga i de la Lliga mateixa va ésser aquest deslligament. Així ho deixà patent, quan afirmà que «l'obrer es desinteressava de la nostra causa perquè un migrat problema geogràfic, com per tant de temps ha estat el catalanisme,

(1) Consultau l'estudi preliminar d'Antoni-Lluç FERRER a **El futurisme i altres assaigs** (Barcelona, 1969) i l'obra de Joan Lluís MARFANY, **Aspectes del modernisme** (Barcelona, 1975). Concretament, el capítol, **Gabriel Alomar, oblidat**.

(2) L'any 1931, la Unió Socialista de Catalunya —del qual havia estat president Alomar— va fer públic el comunicat següent: «El Comitè executiu, aplicant l'article 41 dels estatuts, va resoldre descomptar el 10 % de les dietes que perceben els parlamentaris. Els companys Campalans, Serra i Moret i Xirau han satisfet regularment les quotes mensuals. Però, el company Gabriel Alomar, no. Considerant l'actitud del company Alomar

com una greu falta disciplinària, el Comitè Executiu va convocar els parlamentaris, i en la reunió realitzada el 31 d'agost de 1931, es va resoldre per unanimitat que es sol·licités de dit company una declaració categòrica en el sentit de si acceptava o no els principis, estatut i tàctica de la U.S.C., i en cas negatiu, declara-lo exclòs del partit. El company Alomar, no obstant la insistència del Comitè Executiu i d'una adhesió lírica a l'obra de la USC, no ha satisfet l'import mensual del 10 % de la dieta de diputat, ni ha complert tampoc cap de les altres obligacions estatutàries. El Comitè Executiu considera inacceptables la conducta del company Alomar i confia en que el Primer Congrés Nacional prendrà una resolució definitiva». Alomar, finalment, abandonà la Unió Socialista de Catalunya.

(3) Heus aquí una llista aproximativa dels diaris on col·laborà Alomar: «La Jornada», «El País» i «Vida Nueva», de Madrid; «La Lucha», «La Tribuna» de Barcelona; «El Liberal» de Bilbao; «La Voz de Guipúzcoa», de Sant Sebastià; «El Pueblo Gallego», de Vigo i «El Pueblo» de València, a més dels que ja hem esmentats.

(4) Heus aquí una nota apareguda a la premsa de Ciutat: «El gobernador ha suspendido la publicación de 'El Día', imponiéndole mil pesetas de multa. Se ha facilitado una nota oficiosa en la que se dice que, visto el artículo **Alegoría de Noceda**, firmado por Gabriel Alomar, se imponen las sanciones dichas, porque, si bien el citado artículo se publicó en «La Libertad», de Madrid, no aparecían las estridencias que contiene el publicado en 'El Día'».

(5) El mateix any i en el mateix lloc Miquel dels Sants Oliver pronuncià una conferència amb el títol, **Extensió i evolució del catalanisme**, alguns paràgrafs de la qual consider importants. «Des d'un campanar semblant he seguit els moviments del catalanisme, amb la simpatia i l'angúnia de saber que eren germans els qui combatien ací, i parents i veïns de fa estona els qui combatien a l'altra part, amb parentesc i veïnatge que no es vol rompre. Fa vint anys que, tancat en modest observatori, observ el pas dels corrents i l'avis de les tempestats i l'aparició d'astres novells...»/.../«...Què devem entendre per catalanisme? ¿Quin és el sentit integral d'aquesta aparició? ¿Li convé assentir a les astúcies de sos adversaris i retancar-se entre parets, entre límits geomètrics, entre files immovibles; o, per lo contrari, li convé veure tan sols en definicions i programes i partits, una derivació política momentània del gran tot, una solució interina, oportunista, continuament mutable i oberta a l'etern **devenir** de les coses?... «Per damunt i més enllà del catalanisme partit polític, existeix un altre catalanisme immens, formidable fluidic, difús i en activitat incessant... Darrera el partit militant i dels milers d'homes que el componen, hi glateix l'ànima de tot un poble, de tot un art, de tota una literatura, de tota una tradició, de tot un idioma, de tota una modalitat de pensament».

no podia tenir cap valor devora el grandios problema antropològic i universal de la causa proletària». Aportà, doncs, els elements que havien de configurar el nacionalisme d'esquerra, tot i les dificultats d'assumir-los. Fou conscient, d'altra banda, que tant el País Valencià com les Illes (i així ho fa constar a **El catalanisme vist des d'enfora**. l'any 1911) estaven sensiblement endarrerits en el procés de reconstrucció nacional, ensopits encara per sentiments provincians i localistes per circumstàncies complexes, entre d'altres, la manca de capacitat de resposta a la colonització.

Sempre dins aquest context, Alomar argumentà la crítica contra la Lliga: «parlen de la seva llibertat, però no de llibertat» o també, «la Catalunya dels regionalistes és una Catalunya de butxaca, matrimonial i privativa» (discurs electoral del 29 de maig de 1919). I encara hi insistí, quan assenyala que «a Barcelona hem vist allistar-se en defensa de les castes de privilegi els mateixos homes que s'omplen la boca parlant de la llibertat de la terra catalana. I lo curiós és que els mateixos catalanistes atropellats pels de la Lliga Patriòtica en nom d'una odiosa intolerància, varen unir-se després amb els de la Liga Patriòtica per a atropellar els obrers de Catalunya!» (idem).

El nacionalisme catalanista de Gabriel Alomar oferia poques facilitats per a una interpretació políticament malintencionada, malgrat que els darrers quaranta anys d'història hagin jugat amb la ignorància obligada i amb el silenci opressor i malgrat que la qüestió nacional catalana hagi sofert especulacions de tota mena, per tal de desviar l'atenció del vertader problema; la política centralista i uniformadora en perjudici de les nacionalitats. Els criteris que el nacionalisme és el resultat de la burgesia industrial (la del Principat i la d'Euzkadi), que vol consolidar-se com a «poder regional», davant de la quel cosa cal que els moviments obrers i progressius se'n deslliguin (tesis internacionalistes que, malgrat tot, no passen de ser nacionalistes, perquè donen a aquest terme el mateix significat que té per a la burgesia més o menys jacobina: Nació = Estat, per més afronta i burla, i perquè fan evident el llipis importants en lectures com, per exemple, **Sobre el dret de les nacions a l'autodeterminació**, de Lenin), obliden el pensament de nacionalistes netament d'esquerres, fins i tot socialistes. O les posicions obreres dels anys vint, com les que defensava el líder Salvador Seguí, «El Noi del Sucre». En aquest sentit, Alomar no concebia

el nacionalisme independent d'una praxi republicana d'esquerres i, més envant, socialista, encara que les formulacions que en feia no fossin tan avançades com les d'avui en dia.

LA LLUITA PER L'ESTATUT

Conseqüentment amb el que hem dit, Gabriel Alomar no podia fer una plantejament nacionalista-catalanista abstracte o voluntarista. Tenia ben en compte la realitat sociològica i psicològica de la seva terra, de la collectivitat que l'integra i, també, la política global de l'Estat. Havia participat, no poques vegades en solitari, en els esdeveniments més importants que configuraren els trenta primers anys d'aquest segle XX. D'aquesta activitat continuada, en va treure un seguit d'experiències, doloroses en moltes ocasions, que el mantindrien en períodes d'abatiment i de desconcert. Veié l'ensorrament del modernisme com a actitud política i literària i el suïcidi d'homes significats en aquest moviment del qual ell també formà part, com el dels novel·listes Plàcid Vidal i Raimon Caselles; va intervenir com a publicista en el procés d'en Rull i, després, a la **setmana tràgica**, en el de Ferrer i Guàrdia; lluità contra el maurisme fins l'enderrocament d'aquest i mantingué actituds aliadòfiles inequívokes durant la guerra del 14; va esser també un lluitador decidit durant la dictadura del general Primo de Rivera... Tot plegat, una llarga tasca.

La reflexió intel·lectual i política necessàriament havia de dotar el seu nacionalisme de viabilitat tàctica: el procés autonòmic. Aconseguir les llibertats nacionals de les terres catalanes que el borbonisme il·lustrat del segle XVIII havia anul·lat per les armes. Per tant, recobrar unes institucions i una capacitat d'autogovern, i no fer-ho des de perspectives històrico-arqueològiques, sinó a partir de la realitat nova, amb perspectiva de futur. Alomar sabia que no es tractava del procés definitiu, amb el qual es cloïa una etapa, sinó que era un pas imprescindible, sense el qual les alternatives del present eren absolutament insuficients, per a aconseguir objectius polítics a més llarg termini: una federació o una confederació.

Per això la lluita per l'autonomia, la conquesta per l'estatut no es podia plantejar des de posicions idil·liques, sino tenint en compte tots aquells condicionaments que el centralisme havia imposat a les nostres terres, localismes barrats de caciquisme, per tal d'enderrocar-los i d'obrir un procés de

realitat nova. Les manifestacions d'Alomar i el vot en contra de l'article 13 de la Constitució de la República (que prohibia la federació o la confederació entre estatuts) foren instrumentalitzats i manipulats —i encara ho són— fins al punt, absurd, de presentar l'autor d'**El futurisme** com anti-mallorquinista. Si la catalanitat d'Alomar —política, literària i intel·lectual— estava fora de dubtes, era perquè havia donat proves a tothora de la seva mallorquinitat i de les intencions de fer avançar la societat mallorquina per camins més progressius, el més alluny possible dels caciquismes.

Hi ha una carta poc coneguda d'Alomar que per a mi té un gran valor polític: la dirigida a Sebastià Crespi Valls, president del «Foment del Civisme» i que, tot seguit reproduïm:

«Madrid, 8 d'octubre de 1931

»Molt senyor meu:

»M'ha sobtat extraordinàriament la protesta que m'havéu enviat en nom d'aquesta Entitat a la qual jo vaig dedicar els anys millors de la meua primera joventut. No crec que hi hagi ningú en tot Mallorca que hagi lluitat tan assíduament per la autonomia de la nostra illa. No crec tampoc que en la teoria i en la pràctica autonòmica hi hagi ningú que sigui més liberal que jo. Per tant, he professat sempre que si la Mallorca autònoma ha d'anar o no confederada (no unida) amb Catalunya, això ho ha de decidir la voluntat dels mallorquins. Jo, com a mallorquí, opto per la federació.

»Jo no poso ni he posat mai cap problema de capacitat cívica insular. Això sí, vosaltres que durant anys haveu lluitat i lluitau encara contra el caciquisme insular, haurieu de convenir amb mi que és necessari per l'autonomia extirpar aquest caciquisme. Només això pot interpretar-se la salvetat del meu vot a l'article 13 de la nova Constitució.

»Justament, en rebre aquest mati la vostra carta, jo acabava de publicar a «ABC» unes declaracions de les quals us trameto còpia, declaracions donades, naturalment, abans de conèixer la vostra protesta.

»Desitjaria que tinguéssiu la bondat de donar a aquesta carta i a les meves declaracions a l'«ABC» la màxima publicitat possible per a desfer malentesos.

»Aprofito aquesta avinentesa per oferir-me com a Diputat a la vostra Entitat i per a repetir-me particularment vostre atent s. s.

Gabriel Alomar»

Crec que l'actitud de Gabriel Alomar queda, com es desprèn del text reproduït, perfilada sense ambigüitats. Va voler ser conseqüent amb els seus criteris i, sobre tot, en aquest document se'ns revela què pensava políticament de l'autonomia: si aquesta era feu del caciquisme (és a dir «poder espanyol-central local»), deixava de ser una conquesta de la collectivitat i, per tant, no era tal autonomia i sí un parany per a les classes populars. D'això n'era plenament conscient.

FUNCIÓ POLÍTICA DE L'INTEL·LECTUAL

L'aproximació a la personalitat política de Gabriel Alomar no seria completa políticament, si no aprofundíssim en el seu pensament filosòfic. Les seves lectures foren diverses i abundoses. Segons com, podríem dir que fins i tot contradictòries. Des de la **Bíblia** i els **Evangelis** —fins al punt de comentar-ne passatges als articles de premsa, com el de la fugida a Egipte— a Renan, Nietzsche, Voltaire, Marx, Lenin, Pi i Margall que influï en el seu pensament federalista, etc. Si, com diu Chomsky, «la responsabilitat dels intel·lectuals consisteix a dir la veritat i a denunciar la mentida» o si, com afirmava Paul A. Baran, «un intel·lectual és, en essència, un crític social, una persona la preocupació de la qual és identificar, analitzar i, per aquesta via, contribuir a superar els obstacles que s'oposen a un ordre social millor, més humà i més racional», no hi ha dubte que Gabriel Alomar aconsegueix aquesta funcionalitat dinàmica i creativa amb escreix.

D'ençà de la guerra del 14 radicalitzà més el seu pensament, sens dubte inlluït pel triomf dels bolxevics a Rússia, encara que més tard se'n decepcionàs (6).

A la publicació «ACCIÓN SOCIAL OBRERA» (òrgan dels Sindicats Obrers) de Sant Feliu de Guíxols, trobam un article (1919) que sintetitza el pensament d'Alomar pel que fa l'intel·lectual i la seva funcionalitat dins la societat on la classe treballadora va adquirint preponderància i comença a jugar un paper hegemònic. El títol és: **La intel·lectualitat que pensa**, i diu: «El signe principal de les noves lluites és una aliança entre intel·lectuals i obrers. Aquest és, avui per avui, el nostre 'Soviet'. Operaris manuals i operaris del pensament, cos i ànima de la futura ciutadania. Totes les revolucions s'han fet sobre la unió d'aquestes dues forces, que és l'acord de dues grans disconformitats amb l'ambient; la fam mate-

Una caricatura d'Opisso, que il·lustrava aquest comentari: «Desde Barcelona, Gabriel Alomar, candidato».

rial i la fam espiritual; el no conformisme amb la servitud física i el no conformisme amb la barbàrie moral. L'enciclopèdia i la fam feren la revolució francesa. La renovació intel·lectual i la consciència proletària faran la revolució social». Des de les pàgines dels diaris i des dels llocs més diversos, Alomar tractà de fer una tasca didàctica de conscienciació crítica. Aprofità aquests mitjans no per a lluïment personal, sinó com a servei a un poble i a una causa.

Amb tot i amb això no voldria donar a entendre que Alomar mantenia una actitud científica clara respecte del món obrer. La seva relació amb aquest era més aviat sentimental; se'n sentia solidari, però no s'hi veia inserit. Per exemple, a l'article que publicà (4 de maig de 1927) amb el títol d'**El sentido del primero de mayo**, inicia el comentari d'aquesta manera: «Desfilaron de nuevo, [en los países libres], (7) las mesnadas obreras por las vías ebrias de luz. La bella fiesta laica floreció nuevamente como un rito de primavera, retorno de la vida surgiendo sobre el sepulcro invernal», que, evidentment, resulta un poc retòrica. Sigui com sigui, hi expressa criteris d'una originalitat indubtable, encara que de forma barroca, molt a l'ús de l'època. Per exemple: «Esas muchedumbres me sugieren una fe muy diversa. Hay en la Historia una trágica alternativa de avances y retrocesos que son las etapas de una ley general no fácilmente perceptible. La idea de cultura, aunque parezca paradójico, se opone a la civilización; porque las culturas son refinamientos de arte y ciencia obtenidos por una minoría selecta al precio de la servidumbre y aún la abyección de las masas; y en cambio la civilización, que no opera en el seno de las naciones aisladas, o en el esplendor de las ciudades, ni es expresión parcial de humanidad, sino elevación total de los hombres, se va logrando, gradualmente, por la sucesiva incorporación de las clases en la convivencia general». Crec poder dir amb un risc mínim, que assumec totalment, que Gabriel Alomar, com a intel·lectual i com a polític, tenia una contradicció entre el seu pensament teòric obrerista i la realitat que transcorria quotidiana-

(6) En aquest sentit —exaltació lírica/decepció aristocratitzant— són il·lustradors articles d'Alomar com **En la muerte de Lenin** (1924) o **En la muerte de Nicolás Romanoff, Una visión histórica de Rusia**. I també **La simbólica proscripción de Trotski** (1929).

(7) Suprimit per la censura de Primo de Rivera.

ment i independentment, contradicció difícilment superable, perquè la sublimació de la classe obrera a través de l'accés a la cultura —l'elevació de classes— s'impossibilitava des del poder mateix amb el control de l'educació i de la política cultural.

L'ANTI - LOCALISME

Com hem dit abans, Gabriel Alomar fou també home de grans decepcions a causa de l'ambient hostil en què sempre va haver de lluitar a Mallorca. La dreta o els sectors conservadors s'havien preocupat prou de crear-ne una imatge deformada —anècdotes esperpèntiques se'n contaven pertot— fins a l'absurd. Quan la Diputació (gener de 1919) prengué l'acord d'encarregar a N'Alomar, aleshores diputat a Corts per Barcelona (8), la redacció d'una Història de les Balears, el «Centro de Defensa Social» escainà de valent i passà a l'atac així: «que su seudónimo favorito (de N'Alomar) ha sido Fosfor o sea Lucifer y que sólo él en nuestra tierra ha tenido el atrevimiento de hacer públicamente la apología de la blasfemia y del satanismo» (6 de febrer de 1919). L'escomesa d'aquest organisme continua en termes consemblants, fins a afirmar que «la historia de Mallorca, era eminentemente religiosa, lo mismo que todas sus tradiciones», una afirmació tendenciosa, com veis, però suficient per a invalidar la capacitat intel·lectual d'una persona, perquè, de fet, aquesta història no se va arribar a confeccionar. El llenguatge amb què s'expressà el «Centro de Defensa Social» no diferia gaire de l'utilitzat per mossèn Alcover, amb el qual Alomar mantindria —malgrat tot— una interminable polèmica (9). Mossèn —1927, quan aspirava a un lloc de d'Acadèmia Espanyola— va escriure que ell «desde 'Gaceta de Mallorca' en 1908 y desde 'La Aurora' de 1911-1916 publicó series de artículos contra el ateísmo, satanismo y antipatriotismo del señor Alomar». En el context social mallorquí, on el clergat era una força de control i de pressió d'importància indubtable, aquesta era una forma de contrarrestar el pensament alomarià; de frenar la seva possible expansió i de reduir-lo a la influència d'unes minories. De fet va ésser així.

Aquest enfrontament, que es manifestà en l'antagonisme de dos criteris vers la praxi de la política cultural, —sempre a partir d'uns continguts ideològics ben definits— havia de durar anys, tants com la vida de mossèn. A una carta que Alomar dirigí a Miquel Ferrà trobam aquest expressiu paràgraf: «Ha vist el darrer libel d'aquell

sub-home de mossèn Alcover? És una ignominia! Jo procuraré, a Madrid, que la cosa no prosperi, però no sé si ho lograré. Allà, tot lo que sia anticatalà, té una presumpció de simpatia» (10). N'Alomar fou conscient del joc que, a un moment donat, li estava reservat a mossèn Alcover des de posicions centralistes: el joc del localisme, de la disgregació i del mutilacionisme, perquè ell, polític i intel·lectual d'ideari ampli i progressista —futurista— havia mesurat detingudament la finalitat última del localisme, succedani d'un regionalisme folklòric, basat en un anti-catalanisme visceral.

Es difícil d'acceptar, com ja he fet constar d'altres vegades, que l'enfrontament Alomar/Alcover es reduís a una simple polèmica cultural, a un enfrontament «natural» de dos estils de vida. El problema és més complex, em sembla, però no ens podem aturar en aprofundiments superficials. Entre els dos —l'un, integrista i seguidor de Sardà i Salvany; l'altre, obert al progrés des de la perspectiva de l'intel·lectual orgànic— hi comptà, sobretot, el transfons sociològic de l'època. Posaren en debat la concepció de la societat i la funció de l'intel·lectual.

Alomar havia de morir a l'exili —dos anys després d'haver-se acabat la guerra civil— fidel al seu ideari, ple de nostàlgies d'una terra que no tornaria a veure, després d'haver contribuït a la causa republicana amb els seus serveis com a diplomàtic (11). La seva vida d'intel·lectual orgànic, de polític, de pedagog, d'articulista, de lluitador contra la injustícia i per la causa de la classe obrera, com a catalanista i socialista, va estar plena d'esperances i de desesperances, però el llarg temps de tenebres el deixaren en silenci. Mentre la mediocritat s'imposava, la figura de Gabriel Alomar i de tants d'altres era oblidada i el seu nom era esborrat de la nostra història. Mallorca està en deute amb N'Alomar i amb la història. Com a final, voldria recordar unes paraules que Miquel Àngel Colomar, aleshores cronista municipal d'«El Dia», pronuncia l'any 1931 a l'Ajuntament de Ciutat de Mallorca. Són aquestes:

«Barcelona, al nom de Gabriel Alomar, vibra amb un calfred d'èmfoc popular, sols comparable amb intensitat al que despertaven l'ànima de Catalunya els noms de mossèn Cinto, Joan Maragall i Àngel Guimerà. Seria certament vergonyós, no per Alomar, sinó per Mallorca, creuar-se de braços en aquesta hora d'homenatge. Sentint-

me en la meua insignificància portantveu d'un estat d'ànim, ja no mallorquí o nacional, sinó més bé europeu, em permet proposar a l'Excel·lentíssim Ajuntament que doni el nom de Gabriel Alomar a una plaça o carrer de la ciutat —mentre sia digne d'ell—».

Antoni Serra

(8) Vet aquí els resultats de les eleccions del 1919, segons la votació de Barcelona ciutat: Francesc MACIA, 109.302 vots; Gabriel ALOMAR: 104.470; Jaume AGUADE, 103.398; Rafael CAMPALANS, 103.149; Ventura GASSOL, 101.129; Antoni XIRAU, 97.712; Josep ROVIRA PUNTI, 97.103; Josep TARRADELLAS, 96.995; Àngel SAMBLANCAT, 96.595; Antoni M. SBERT, 95.982; Ramon FRANCO BAHAMONDE, 92.079; Ramon D'ABADAL, 47.086; Lluís NICOLAU D'OLWER, 43.322; Joaquim PI I ARRUGA, 38.246 i Alejandro LERROUX, 31.827.

(9) Per aprofundir més en aquesta qüestió, resulta il·lustrador llegir «La Aurora» i el conjunt d'articles i informacions apareguts a la premsa mallorquina. Mossèn Alcover y su candidatura a la Academia, El Campazas del diccionario catalán o tan bueno es Juan como Pedro i els publicats per Francesc de B. Moll l'any 1927, i entre aquests, Un escribiente atosigado.

(10) La carta fou escrita a Ciutat, dia 10 d'octubre de 1919. He d'agrair a Joan Oliver que me'n fes arribar una fotocòpia, així com d'altres materials d'Alomar.

(11) Va ésser ambaixador al Quirinal (Itàlia, 1931-33) i ministre plenipotenenciari de la República a El Caire (Egipte, 1937-41). Abans, havia estat anomenat ambaixador a l'Argentina. La premsa de ciutat en recollia la notícia: «Visitó a don Marcelino Domingo, don Gabriel Alomar. El Ministro dijo que en el Consejo de ayer, se acordó en principio nombrarle para la embajada de la República Argentina, por esta causa se nombrará nuevo presidente de la Comisión del Consejo de Instrucción Pública». Al capdavant, però, no hi va ésser enviat, perquè el govern argentí, reticent amb N'Alomar per uns articles que havia escrit sobre la situació política d'aquesta nació llatinoamericana, no concedí el **placet**.

L'ideari pedagògic de Gabriel Alomar

per Gabriel Janer Manila

És difícil estudiar separatament els diversos caires d'una mateixa personalitat. És també, inútil, perquè el pensament d'un home no pot ser trencat. Abordar, per tant, l'estudi de la figura d'En Gabriel Alomar des d'una perspectiva estètica, des d'una altra política i des d'una altra pedagògica, seria un error. Amb freqüència, el seu ideari de poeta es revela en els escrits del polític i en les lliçons del pedagog. I no és estrany, car no es tracta de dividir la personalitat d'aquest treballador de la cultura que fou En Gabriel Alomar i Villalonga en compartiments estancs, sinó de copsar l'originalitat del seu pensament i arribar a entendre l'abast de les seves proposicions, la dimensió exacta de la seva concepció moral.

Poeta liberal

Com a poeta, Gabriel Alomar ofereix una sèrie de punts de contacte amb els modernistes. «Els seus motllos expressius —estrofes rotundes i musicals, de gran plasticitat no són gaire enfora dels de Costa i Llobera, si bé apareixen més intensament influïts per l'esteticisme dels parnassians. Això darrer, unit a certs detalls d'ambientació decadent i finor cortesana, ofereix un altre punt de contacte amb Miquel dels Sants Oliver, i, en definitiva, amb el modernisme català» (1). Joan Lluís Marfany coincideix amb Llopart quan afirma que: «A Barcelona fou un important però tardà teoritzador del modernisme —**El futurisme** (conferència pronunciada el 1904, publicada el 1905), **De poetització** (1906), **L'estètica arbitrària** (1904-1905)— i col·laborà assíduament a «El Poble Català» amb el pseudònim Fòsfor. Fou arraconat pel noucentisme, tot i que Eugeni d'Ors s'inspirà en més d'un punt de les seves teories» (2). Les seves poesies es troben reunides en el llibre **La columna de foc** (1911), «d'una perfecció dura i freda, bé que animades de Carducci i d'Annunzio» (3). Per altra banda,

Gabriel Alomar
en una fotografia de Romà Ribas

Joan Fuster afegirà que «representa —encara que sense seguidors indígenes— l'actitud «liberal» dins de l'Escola Mallorquina. Professor, assagista, crític format en l'esperit de la Institución Libre de Enseñanza, contrasta amb els altres poetes de les Illes, tots ells, sense excepció, tocats de conservadorisme. Radical exaltat, de formulacions ideològiques contundents, la seva activitat intel·lectual dins la «calma» del món mallorquí va provocar un seguit d'escàndols i de repulsa —recordem les xafarderies que Llorenç Villalonga consigna en **Mort de Dama**, novella ambientada a l'època que Alomar residia a Ciutat—; amb el temps derivarà cap a un socialisme de tipus idealista i intervingué en la política militant de les Balears i del Principat» (4).

Polític: socialisme i catalanisme

En el camp de l'activitat política, la seva tasca se centrava en l'intent d'unir el catalanisme amb el socialisme i constituir un partit català d'esquerra, enfront de la Lliga, catalanista de dretes, i enfront dels partits obrers i radicals-republicans amb poca preocupació catalanista (5), a pesar que, com ha dit Antoni Jutglar (6) el catalanisme tingués en els seus començaments, sota la influència de Valentí Almirall, una línia esquerrana que, després, les forces conservadores tractaren de silenciar. L'any 1919, Alomar havia fundat amb Marcel·lí Domingo i Francesc Layret el **Bloc Republicà Autonomista**, i poc temps després, el **Partit Republicà Català**. El 1923, amb Campalans i Serra i Moret fundà la **Unió Socialista de Catalunya**, més a l'esquerra que els partits anteriors i del qual fou president, però del que no seguí la seva evolució posterior. Quan es proclamà la Segona República Espanyola, fou elegit diputat per les Illes per a les Corts Constituints, com a membre del Partit Radical-socialista. Més tard, havia d'esser nomenat president de la Comissió Permanent d'Instrucció Pública, ambaixador de la República a Roma (1932-1934), professor de la Universitat Autònoma de Barcelona i, el 1937, en el bull de la Guerra Civil, minis-

(1) LLOPART, Josep M. **La literatura moderna a les Balears**. Edit. Moll. Palma de Mallorca, 1964. (Pàg. 147).

(2) MARFANY, Joan Lluís. **Gran Enciclopèdia Catalana**. Tom I. (Pàg. 657).

(3) *Ibidem*. (Pàg. 657).

(4) FUSTER, Joan. **Literatura catalana contemporània**, Curial, Barcelona, 1972.

(5) Veg. SEGUI PUNTAS, Mateu. **Gabriel Alomar, polític**. Lluç, n.º 614, maig de 1972. (Pàg. 125).

(6) JUTGLAR, Antoni. **Ideologies y clases en la España contemporánea II**, Madrid, 1969. (Pàg. 175). Citat per Mateu Seguí Puntas.

tre plenipotenciari a Egipte, on moria, a l'hospital israelita d'El Caire, dia 7 d'agost de 1941. Era partidari —aclaireix Mateu Seguí Puntas (7)— d'unir políticament les Illes amb el Principat de Catalunya i en aquest sentit dirigí els seus treballs a l'hora de la discussió a les Corts del projecte de Constitució, tot presentant una esmena a l'article 13 mitjançant el qual es prohibia «la federación de regiones autónomas» (8), en el sentit que es permetés ampliar el territori de les regions autònomes amb el de les «regiones o provincias limítrofes e insulares vecinas» (9). Per a que defensàs aquesta posició havia rebut el recolzament de la Junta Directiva de l'«Associació per la cultura de Mallorca». A l'acta de la sessió celebrada el 21 d'agost de 1931 llegim que «S'acorda enviar cartes a tots els Diputats per Mallorca, mallorquins diputats per altres circumscripcions i al Cap de la Minoria Catalana per a suplicar-los vulguin aplicar tot el seu esforç a evitar sia aprovat l'article 8, títol I del Projecte de Constitució Espanyola que prohibeix la federació entre regions autònomes» (10). Alomar explicà al Parlament que tota la tradició cultural, idiomàtica i històrica de les Illes «les impele a unirse a Cataluña, y ahora se les cierra el paso. Mallorca no puede considerarse como organismo vivo y de evolución con capacidad de crecimiento, puesto que no puede llegar al grado supremo de involucrarse dentro de la ciudadanía que le pertenece» (11). La Junta Directiva de l'«Associació per la cultura de Mallorca» en la sessió celebrada el 22 de setembre de 1931 fa constar en acta que «El President diu que Alomar contestà de paraula i digué que el seu vot particular a tot el primer títol obeeix a aquest criteri nostre» (12). La causa del seu fracàs com a polític només pot explicar-se en el fet de no haver aconseguit una plataforma social des de la qual poder actuar lliurement, «uns sectors el rebutjaven pel seu esquerranisme, i les seves concepcions idealistes i aristocratitzants no li permetien d'integrar-se en els altres» (13), ha especificat Joan Lluís Marfany. Llorenç Villalonga, en uns records de joventut, ha escrit referint-se a Gabriel Alomar: «Era més aviat un burguès liberal, culte, germà —en ple segle XX— dels girondins, més acostat a Roland i al benemèrit Mallesherbes que als extremistes com Marat o Robespierre. Res de Jacobí, res de Terror. Amor a les lletres, que coneixia a fons, i a les arts; bon poeta dins l'escola neoclàssica que en diríem parnassiana; casat per l'Església, supòs que per cortesia i per donar exemple de transigència; pare de molts de fills, tots batejats, per la mateixa raó; amic de capellans molt dignes, alguns de tant de prestigi com el canonge Espases, amb els quals mantenia tertúlies en certa llibreria

de la Plaça de Cort; habitant d'un casal gòtic, avui convertit en **apartamentos** dels quals s'han suprimit per motius funcionals —vull dir: econòmics— el deliciós jardí pagès i el sol i el silenci, conservant i accentuant, això sí, l'estil gòtic més gòtic que abans... En suma, un **pastiche** digne, al cap i a la fi, i en certa manera símbol de l'escriptor que l'habità: segons uns, un demagog; segons altres, un cavaller» (14). Per altra banda, Antoni Lluç Ferrer ha escrit: «Alomar fou un veritable **homme de lettres**, de preocupacions molt diverses, amic de la paradoxa i de les divagacions sense límit, que se servirà del periodisme i de l'assaig per a intentar de realitzar un paper d'ideòleg gairebé messiànic» (15).

Pedagog

I és, precisament en aquest sentit d'ideòleg messiànic, com si es sentís un profeta o un sacerdot, on s'ha de situar el seu ideari particularment pedagògic. Lligat al grup de la **Liga de Educación Política** promoguda per Ortega y Gasset vers l'any 1914, de l'Ortega que proposava la «creació de pobles», de l'Ortega que afirmava: «A mi juicio no es lo más urgente educar para la vida ya hecha, sino para la vida creadora» (16), Alomar proposarà un pic i un altre aquesta vida creadora com a font de progrés i de civilització. Les cites podrien esser innombrables, perquè es tracta d'una idea sempre present lligada a un concepte que es repeteix amb freqüència, sobretot en els articles publicats després de l'any quinze, fins a la primera dels «feliços» vint. Es tracta del concepte de masculinitat, aplicat a la funció creativa de la intel·ligència, enfront del concepte de feminitat aplicat a la funció receptiva. Escrivia, el 1917: «Los "empollones", producto esencial y femenino del libro de texto, convierten el cerebro en una matriz, en lugar de convertirlo en el órgano de la genialidad, que engendra y no ya concibe, como indica la misma palabra» (17). Però allò que resulta particularment interessant d'en Gabriel Alomar és el fet que el 1933 seguia encara postulant un ideari paregut: «Més enllà del que podríem anomenar concepte **estàtic** de l'estudi, hi ha el concepte **dinàmic**. No basta acumular coneixements i cultura, com si la cavitat cerebral fos un magatzem; sinó que també és necessari formar-se criteri personal, capaç de rebel·lar-se contra la petrificació tradicional dels tòpics o dels dogmes. Més enllà de la simple assimilació, està la potència de rectificació i renovació. Més enllà del talent, de la coneixença o de la concepció, que són facultats femenines, com indica el doble sentit de la paraula **concebre**, hi ha la facultat genial, funció masculina, com indica la mateixa rel de la paraula **geni**, germana d'engendrar i de genital. Més enllà

de l'adquisició dels coneixements, immobilitzats en el cervell, hi ha la sabiduria de fer-los moure, de fer-los rebullir, fecunda i seminalment, de fer-los servir unes voltes de destructors com a projectils, i altres de constructors com a operaris, qui edifiquen les noves ciutats tot sonant la lira. Els coneixements fredament immòbils tenen la grisor pedantesca dels substantius; i damunt ells ha de caure l'acció, fent-los remoure i convertint-los en verb, perquè el Verb, segons el Gènesi, creà el món per la seva so-la eficàcia, i segons l'Evangelí, va encarnar-se per a redimir el món» (18).

Apel·lar al sentiment de llibertat

De la seva vinculació a la **Liga de Educación Política** en són una prova les seves col·laboracions a la revista **España**, el primer número de la qual sortia a la llum pública el dia 29 de gener de 1915, sota la direcció d'Ortega. Juntament amb Ortega integraren el cos de redacció Pérez de Ayala, Luis de Zulueta, Eugeni d'Ors, Gregorio Martínez Sierra, Ramiro de Maeztu i Juan Guixé. «La revista —ha escrit Manuel Tuñón de Lara— anuncia así su aparición: "Nacido del enojo y la esperanza, pareja española, sale al mundo este semanario **España**". Entre sus colaboradores del año 1915 figuran: Gabriel Alomar, Manuel Ravenós, Juan de la Encina, Díaz del Moral, Casares Quiroga, Fernando de los Ríos, Antonio Machado, Luis de Tapia, Luis Araquistáin, Manuel Azaña, Luis Bello, Manuel B. Cossío, Domingo Bar-nés, Jacinto Benavente, Federico García Sanchiz, Manuel García Morente, Enrique de Mesa, Moreno Villa, Federico de Onís, Gustavo Pittaluga, Adolfo Posada, Ramón del Valle-Inclán (que no escribe una sola línea hasta 1920), Unamuno, Olariaga, Bagaria, Penagos, Julio Antonio (muerto poco después), Arteta...» (19).

En realitat, allò que proposava En Gabriel Alomar no és més que la destrucció del tòpic, de tot quant signifi-ca petrificació i tradicionalisme caduc: «¡El discípulo aplicado, el sobresaliente, es una calamidad! Hay un precedente fatal en las impecables hojas de estudio de los alumnos eternamente premiados. Se necesita un temple heroico para que el discípulo, llegado a la edad viril, "aprenda a desaprender lo aprendido", se libere de su farrago académico, reaccione contra la servidumbre intelectual de las aulas, suelte el lastre embrutecedor de los textos y de las habituales explicaciones, haga la revolución personal de su espíritu y pronuncie, con toda su alma, el grito de rebeldía mental» (20). En aquest sentit, la **Revista de Pedagogía** publicava un article de K. F. Saturn en el qual assegurava: «La disciplina trata al hombre como objeto, como miembro de un mundo ca-

G. Alomar a Alexandria, vora la columna de Pompeu.

sualmente determinado, como ser natural. La ilustración, por el contrario, le considera como sujeto, como ciudadano de un mundo de libertad, como ser espiritual. Designa exactamente lo que según la concepción dominante es la escuela de la "formación": así el desarrollo del individuo de dentro a fuera, su autoformación, su autoconfiguración. Quiere despertar y llevar a madurez en el alumno lo que duerme en él germinalmente, su espontaneidad, su disposición a la autonomía» (21). L'autonomia pedagògica és per a Sturm el triomf de l'espontaneïtat. Contra l'autoritarisme, la força i la disciplina de l'escola, Alomar proposava el triomf del sentiment de llibertat. Deia: «Contra ese mal no hay otro recurso que una apelación a la sensibilidad, al sentido puro de belleza, al sentimiento de la libertad» (22). I el 1930, afegia: «Nosaltres preferim la viva inspiració, tosca i ruda, dels joglars analfabets, aedes sorgits de bell nou, també francitiradors de les més altes feines de la mentalitat humana. Més veritable estudiant era el joglar que el clergue. Ni la ciència ni l'art deuen la seva major altura ni el seu progrés meravellós a l'ordenada distribució de l'estudi, sinó la sobtada il·luminació del geni, qui bateja de poesia, això és, de creació, el pensament» (23). D'aquestes reflexions se'n desprèn un important i particular concepte de la Pedagogia. Ja el 1917, en un article que comentava la mort d'Emile Durkheim, havia escrit: «La Sociología y la Pedagogía tienen una ideal discordancia. Siguen caminos opuestos. La Sociología enseña los orígenes animales de la Ciudad; como la Antropología, que la precede, enseña los orígenes animales del Hombre. La Pedagogía, la Política en su alto sentido "demagógico", enseñan a alejar las sociedades, cada vez más, de

aquellos orígenes y a luchar contra los instintos que los revelan todavía en nuestro interior, como bestias dormidas que se despiertan de pronto» (24).

Despertar l'esperit creatiu

És important destacar el sentit d'alta demagògia que dóna a la Pedagogia. Alomar és conscient que l'educació és sempre una manipulació i sembla que cregui en la possibilitat d'una manipulació alliberadora, en definitiva, d'una demagògia capaç de despertar l'esperit creatiu de l'home. Afegeix: «La Sociología, conforme se aparta de su naturaleza experimental, se torna Pedagogía. Su observación pasiva de las sociedades asciende a norma creadora de individuos libres, esto es, a creación de sociedades. Es un curioso círculo de funciones. La Sociología estudia la sociedad. La Pedagogía la renueva. Desde Rousseau, esa doble condición de sociólogo y pedagogo es una evolución natural de las actividades. En Durkheim predominó el sociólogo, porque fue, propiamente, un "hombre de ciencia", un investigador de causas preexistentes, más que un creador de causas nuevas, dictador de nuevas normas educativas» (25). L'educació tindrà, doncs, un poder renovador, creador de societats noves, el pedagog és el creador de noves causes. Sembla, emperò, que no accepta o no proposa, al menys, l'entitat científica de la Pedagogia. Aquesta és, potser, l'últim escaló de la Política o, si no això, una necessària i eficaç col·laboradora de la Política compromesa amb la llibertat. «Avui l'Estudiant té al davant seu una tasca formidable, i també una grandíssima responsabilitat. Ha comprès que la seva missió a les aules no és únicament cultural sinó també política, ja que li

pertoca ensinistrar-se per a regir, demà, les destinacions de la seva pàtria. Li correspon la feina feixuga de renovar la Història del seu país, i fins la de tot el món, si a tant arriben les seves forces. La veu de la burgesia, interessada en sostreure a la joventut el règim de la cosa pública, per a reservar-lo egoïstament a la vellesa, naturalment conservativa, abomina de les intervencions dels estudiants en la política, i diu: els estudiants a les aules; als laboratoris; a manejar reposadament els llibres; a adquirir perfecta habilitat tècnica; a formar-se com a bons especialistes» (26).

(7) SEGUI PUNTAS, Mateu. Op. cit.

(8) DIARIO de sesiones de las Cortes. Apèndix n.º 4 al n.º 22 (18 agost de 1931).

(9) Ibidem. Apèndix n.º 14 al n.º 25 (21 agost de 1931).

(10) LLIBRE D'ACTES de la Junta Directiva de l'Associació per la cultura de Mallorca. (Sessió celebrada el 21 d'agost de 1931). (Pàg. 116).

(11) DIARIO de sesiones de las Cortes. Apèndix n.º 45. (Setembre de 1931).

(12) LLIBRE D'ACTES de la Junta Directiva de l'Associació per la cultura de Mallorca. (Sessió celebrada el 22 de setembre de 1931). (Pàg. 117).

(13) MARFANY, Joan Lluís. Op. cit. (Pàg. 657).

(14) VILLALONGA, Llorenç. **Gabriel Alomar, temps enrera**. Lluç, n.º 627, juny de 1973. (Pàg. 19).

(15) FERRER, Antoni-Lluç. **Gabriel Alomar, el futurisme i altres assaigs**. Antologia Catalana, n.º 59. Edic. 62. Barcelona, 1970. (Pàg. 8).

(16) Citat per GARCIA MORENTE, Manuel, a **La pedagogia de Ortega y Gasset**. Revista de Pedagogia. Any I, Madrid, febrer de 1922, n.º 2. (Pàg. 45).

(17) ALOMAR, G. **El libro de texto**, article publicat el 8 d'octubre de 1917. (Sense localitzar).

(18) ALOMAR, G. **L'ànima nova de l'estudiant**. Conferència pronunciada al teatre Líric de la Ciutat de Mallorca en l'acte inaugural de «Joventut Escolar». El Dia, n.º 2.949 i 2.950 del 3 i del 4 de desembre de 1930.

(19) TUNON DE LARA, Manuel. **Medio siglo de cultura española 1885-1936**, 3.ª edició. Edit. Tecnos. Madrid, 1973. (Pàg. 152).

(20) ALOMAR, G. **Feminidades de espíritu** s/d.

(21) STURN, K. F. **Ante una transformación del ideal de la educación**. Revista de Pedagogia. Any XI, n.º 130, octubre del 1932. (Pàg. 435-436).

(22) ALOMAR, G. **Una novela pedagógica**. Article publicat el mes de febrer de 1918. (Sense localitzar).

(23) ALOMAR, G. **L'ànima nova de l'estudiant**. Op. cit.

(24) ALOMAR, G. **En la muerte de Durkheim**. Article publicat el 26 de novembre del 1917. (Sense localitzar).

(25) ALOMAR, G. Op. cit.

(26) ALOMAR, G. **L'ànima nova de l'estudiant**. Op. cit.

Idealisme i elitisme

Es possible que Gabriel Alomar no acabàs d'entendre el significat profund d'aquest interès de la burgesia per obtenir bons especialistes, ni se n'adonàs que sota qualsevol plantejament pedagògic hi ha sempre una estructura econòmica que el condiciona. Per a ell, com per a tants d'altres intel·lectuals del seu temps, el centre de l'activitat educativa és la presa de consciència individual i la recuperació dels valors espirituals, de la justícia i de la bellesa, del sentit del deure i de la veritat, etc. I l'escola ha d'introduir l'alumne en el món de les idees, en el regne dels valors. Aquesta filosofia de la cultura —«Yo creo que la moral del pueblo —dirà Alomar— es una resultante de la educación integral del individuo; el acuerdo entre el crecimiento de su inteligencia y el de su sensibilidad» (27)— que en el camp de la pedagogia esdevé pedagogia de la cultura, té els seus orígens en la filosofia d'Hegel i és Dilthey un dels seus representants més característics. En definitiva, es tracta de demostrar «que el món dels valors pot realitzar-se en el món real i concret, és a dir, històricament» (28). L'escola ha de dirigir-se a despertar el sentiment de llibertat i, més que el sentiment, potser la responsabilització de la llibertat. «Es evident que la llibertat sols pot ésser aplicada quan el subjecte ha arribat a ésser capaç de decidir els destins de si mateix, i d'escollir entre els camins de la vida. Però l'ensenyança s'aplica precisament a l'home per despertar-li i excitar-li la formació d'aquella facultat» (29). Indubtablement, el grau d'idealisme que enclouen aquestes reflexions és, certament, impressionant. I l'idealisme ha estat, precisament, un dels retrets més seriosos que, juntament amb la concepció elitista de la cultura, hom ha fet als homes de la **Liga de Educación Política**. En el fons, havien tractat d'ajuntar l'aristocràtic amb el liberalisme i estaven convençuts que la seva funció primordial havia d'ésser orientar una minoria capaç d'educar políticament les masses. Tuñón de Lara els ha definit dient que es tractava d'una «asociación de candidatos a mentores del pueblo» (30). En la línia d'Ortega, quan proposava que «Una nación es una masa humana organizada, estructurada por una minoría de individuos selectos» (...) «La misión de las masas no es otra que seguir a los mejores...» (...) «La gran desdicha de la historia española ha sido la carencia de minorías egregias y el imperio imperturbable de las masas» (31). Gabriel Alomar havia escrit en aquest mateix sentit: «La soberanía nueva debe apoyarse en el prestigio esto es, en la virtud misteriosa ejercida por los espíritus superiores» (32). «A mesura que l'Estat se depuri, emancipant-se de les seves velleïtats

absolutistes, i sia l'extracció selecta de la societat, comprendrà que la seva missió en l'ensenyança ha d'ésser aquesta: procurar que arribi a la coneixença dels alumnes tota la integritat de les opinions capitals sobre els problemes del pensament i de la vida, a fi que els joves aprenguin a ésser àrbitres de si mateixos, sense cap trava ni entorpiment, sense el que en diríem **handicaps** en la carrera d'obstacles de l'existència» (33).

Enfron: la «Escuela Nueva»

En realitat, l'ideari pedagògic de Gabriel Alomar i dels homes de la **Liga de Educación Política** havia trobat una resposta contestatària en els plantejaments de la **Escuela Nueva** de Núñez de Arenas, fundada el 1911 i adherida al PSOE. Tuñón de Lara n'ha especificat les diferències antagòniques: «Liga de Educación Política y Escuela Nueva significan dos concepciones diametralmente opuestas de la cultura en cuanto a la relación del hombre y la sociedad, la función creadora de cultura, etc. L. de E. P. tiene una concepción "vertical" y casi jerárquica de la misión cultural; E. N. la tiene "horizontal" y tiende precisamente a borrar la diferencia, si la hubiera entre "selectos" y "vulgares" (34). I el 1922, Manuel García Morente escrivia des de les pàgines de la **Revista de Pedagogía**: «Los pedagogos no se proponen educar príncipes, militares, sacerdotes o artesanos; declaran que van a producir hombres. Un punto más, si se quiere: van a producir hombres y ciudadanos. ¿No se advierte como la pedagogía va en esto **pari passu** con la ideología total de la época y el modo de pensar de la generalidad? Hay un momento culminante en este ideal educativo, democrático y eticista. Es la escuela francesa de hace treinta años. Pero ya en Francia se alzan voces contra él; son voces robustas y duras de obreros sindicalistas. Quéjense éstos de que el Estado les da a sus hijos una educación que no les prepara para la lucha de clases; censuran que la escuela democrática exalte las virtudes ciudadanas, las virtudes formales que establecen una aparente igualdad entre los hombres» (35). I Joaquim Xirau insistia onze anys més tard: «La pedagogía del siglo XIX halla su plena satisfacción en la realización del perfecto ciudadano, del buen ciudadano indiferenciado, apto para el ejercicio de las virtudes medias ineludibles en toda sociedad "moderna" bien constituida. Este tipo de educación "burguesa" halla, en fin, las más acerbas críticas en las formas extremas del doctrinarismo obrerista. No hay que formar en el hombre la conciencia general humana ni la vaga conciencia ciudadana propugnada por la democracia, sino que es preciso darle una severa

y clara "conciencia de clase". No hay en realidad **un hombre**. El ideal humanista es el peor engaño inventado por el capitalismo democrático que bajo la capa de la paz social y de la igualdad de derechos acoge todas las injusticias y todas las crueldades» (36).

Fidelitat als propis principis

Però no és estrany que, enfront de la pedagogia humanista, la proposició vagi encaminada cap a una altra pedagogia basada en les realitats socials i econòmiques. Es tracta de contraposar a l'idealisme pedagògic, una altra pedagogia sorgida de la realitat quotidiana i concreta. No obstant, aquell individualisme en el qual es tancaren gran part dels homes de la **Liga de Educación Política**, i entre ells el nostre Gabriel Alomar, no deixa d'ésser una activitat crítica. Havien de recórrer, emperò, un camí molt llarg, encara, i, és cert, tingueren poca confiança en les possibilitats del poble, d'aquí el seu individualisme i la seva estètica, el seu criticisme i la seva concepció utòpica de l'educació. Els camins eren llargs i múltiples, en el moment en què es venen obligats a triar i a jugar-se fins i tot la vida. Hi va haver tota classe d'actituds. Gabriel Alomar sabé triar el camí de la fidelitat als seus propis principis. I ho pagà amb l'exili.

**Son Malferit,
Ciutat de Mallorca, setembre de 1977**

GABRIEL JANER

(27) ALOMAR, G. **Una novela pedagógica**. Op. cit.

(28) MONES, J. **Línies ideològiques de l'escola laica. L'Escola d'estiu del 1932**. L'Avenç, n.º 4. Juliol-agost de 1977. (Pàg. 68).

(29) ALOMAR, G. **L'ànima nova de l'estudiant**. Op. cit.

(30) TUÑÓN DE LARA, Manuel Op. cit. (Pàg. 150).

(31) ORTEGA Y GASSET, J. **España Invertebrada**. Citat per Tuñón de Lara, M. Op. cit. (Pàg. 227).

(32) ALOMAR, G. **La ejemplaridad inversa**. Article publicat el 15 de maig de 1922. (Sense localitzar).

(33) ALOMAR, G. **L'ànima nova de l'estudiant**. Op. cit.

(34) TUÑÓN DE LARA, M. Op. cit. (Pàg. 182).

(35) GARCIA MORENTE, Manuel **La Pedagogía de Ortega y Gasset**. «Revista de Pedagogía», Madrid, febrer de 1922. Any I. N.º 2 (Pàg. 43).

(36) XIRAU, Joaquim. **La Pedagogía y la vida**. «Revista de Pedagogía», Any XII, n.º 133. Madrid, gener de 1933.

Tres articles de Gabriel Alomar i dos textos complementaris

Quan ens proposàrem fer una tria d'articles de Gabriel Alomar, tinguérem en compte: 1) la brevetat, perquè poguessin adequar-se a una publicació mensual com LLUC, i 2) que no haguessin estat recollits a les edicions fetes recentment com El futurisme i altres assaigs, a cura d'Antoni-Lluc Ferrer; El mallorquinisme polític, selecció d'Anselm Lull (Gregori Mir) i La pena de mort i El meu catalanisme, tots dos a cura d'Antoni Serra.

El recull que us presentam consta de tres articles de Gabriel Alomar: Nota provinciana de «Fòsfor», Regionalisme i descentralització i La doctrina de l'èxit, que reproduïm íntegrament. La nostra feina ha estat de normalitzar l'ortografia d'acord amb l'Institut d'Estudis Catalans, segons els criteris que N'Alomar mateix, sens dubte, va adoptar.

Hem considerat convenient incloure també dos textos periodístics —un dels quals és de Francesc Madrid— sobre la figura d'Alomar: La comunitat de la nissaga (en el qual s'ofereix resumidament el criteri alomarià sobre la llengua catalana) i un llarg fragment d'Eugeni D'Ors (entrevista que mantingué Xènius amb Alomar a Ciutat de Mallorca, on es denuncia l'oportunisme de l'autor del «Glossari», que, anys després, un cop acabada la guerra civil, havia de convertir-se en un dels ideòlegs del feixisme).

Aquesta breu selecció de textos no té més intenció que donar a conèixer nous escrits de Gabriel Alomar, entre els molts que manquen per a exhumar. Tot i que són molt circumstancials, creiem que serà possible per a tothom percebre la seva posició política, així com l'estil característic d'Alomar: llenguatge polèmic, viu, però que tenia la virtut de poder divulgar fins i tot qüestions tan importants per a nosaltres com el de la teoria de l'Estat.—A. S.

I

Nota provinciana de «Fòsfor» (1)

Uns mots encara —perdoneu-me aquest articles «regionals», tan contraris a les meves aficions ciutadanesques, lectors meus de Catalunya— uns mots encara sobre l'Exposició mallorquina que aquests dies m'ha tocat veure. Ho tractaré des d'un punt de vista general, aplicable a tota la «regionalitat» catalana, de què Mallorca és un cas.

Jo crec que l'esforç material que l'Exposició representa és encara superior a tot quant podia esperar-se de Mallorca, país mort. Tartarinesca, pot dir-se que en el Palau nou de l'Exposició i en els seus encontorns, hi ha com un alè flotant de Barcelona, la metropolitana.

Però, ¿què voleu?, precisament la «provincia», en el seu orgue típic de la «capital», intermitja entre la vila camperola i la Ciutat per dret propi, se caracteritza, burgesa i mesocràticament, per un avenç material en dissonància amb l'atràs espiritual propi. Així com la vila rústica té esperit de tradició i persistència, refractari als invents i a les novetats, i s'aferra a l'arada virgiliana com a un petit déu, la província se caracteritza per l'esperit d'imitació, per la repetició purament manual i externa de les apariències ciutadanesques. La província

ve a ésser, en sociologia, un simi, o bé un papagall... Sols la Ciutat arriba a la creació, a l'originalitat, a la invenció, a la iniciativa. La província rep la «irradiació del gest», l'assimilació de l'habilitat pràctica, però és incapaç d'elevant-se a teoritzadora i a mestra.

...Aquí està, rutilant i viva, la maquinària que els polinesis acaben de fer, a l'estil i segons les normes que han apreses de l'invasor civilitzat. Però jo més m'estimo la piragua dels avis «canacs», o la cabanya que construïren en el clar de la selva mare, perquè allà, almenys, hi havia una «ànima de poble» infosa en la tosqueda de les coses materials, i un reflex d'incipient nacionalitat...

Així cerco, entre les reglres dels productes d'una Exposició clàssicament regional o provinciana, l'«espira d'immaterialitat» d'un Poble...

Aquest país! Ni tan sols és arribat a «regió», perquè s'és contentat amb ésser «provincia». Si fos regió, seria, almenys, territori incorporat a la nació catalana, i podria esperar que li arribés, com a un membre encara enrampat de la letàrgia antiga, l'ona de sang del despertament... Essent província, és organisme burocràtic i gazetesc, vianda de tirà, esclau d'ànima, sotmès a la irradiació del Madrid oficial que desconeix en absolut.

Oh musa de «los intereses materiales», inspiradora dels bons diaris provincians! Alegra't!

(1) Aquest article de Gabriel Alomar pertany a la secció «Sportula», d'«EL POBLE CATALA», que signava amb el pseudònim de Fòsfor. El retall de premsa consultat no duia data de publicació.

Regionalisme i descentralització (2)

Constituïda ja en unitat la nació, element natural del dret col·lectiu, i aconseguida, per tant, l'aspiració nacionalista, una altra qüestió se'ns presenta, relativa, no ja a l'aspecte d'internacional o d'agrupament, sinó a la distribució interna de l'administració, a la participació de cada una de les seccions del tot nacional en l'exercici del dret públic. A aquest repartiment de funcions, equilibri o compensació entre una força centrípeta i una altra de centrífuga, fonamentat en la naturalesa mateixa de cada servei, corresponen la centralització i la descentralització, segons que el predomini polític s'exerceixi des d'un centre, o la sobirania se faci efectiva, amb més o menys llibertat, des de cada una de les parts del territori.

Considerat, doncs el problema català, tal com és, com a aspiració nacionalista, la descentralització no té res que veure amb ell. Per haver-ho desconegut, el federalisme espanyol, reduït a una secta de les escoles avençades i revolucionàries no ha aconseguit mai ésser l'encarnació d'un desig veritablement popular, veritablement nacional.

Una desintegració del poder feta arbitràriament, des del centre, no pot menys d'ésser una cosa contrària al principi mateix de la federació, que és unió d'elements distints i no separació de parts que formen un tot elemental, com és la nació. Quan en política no se té per a res en compte el natural i s'obra segons l'artifici en boga, o la darrera teoria importada, no és possible constituir res durable. No hi pot haver una federació dictada des del centre, és a dir, des d'allò que encara no existeix, ja que el centre ha d'ésser elegit, després de feta la unió, pel conveni dels units. Hi ha més encara. Pot existir una federació sense un centre permanent, i fins i tot les aliances entre Estats poden ser considerades com a federacions parcials o quasi federacions.

Com que la descentralització ve a ésser la llibertat aplicada a les corporacions polítiques, aquesta qüestió entra ja de ple en el debat que informa universalment tota la política posterior a la Revolució. Sabut és que dintre el catalanisme no s'és feta encara la separació entre la dreta i l'esquerra, i que el grau de llibertat nacional interior, o sia la major o menor concentració i extensió del poder públic, són condicions encara no concretades en el programa nacionalista. És sabut també que per llarg temps el carlisme ha pogut ésser comprès entre les escoles particularistes, oblidant que, com a bon hereu de l'antic règim i del realisme absolut, no poden

ésser grans els seus entusiasmes per un sistema del qual els reis absoluts foren precisament els destructors. Si és veritat que el carlisme ha revestit a Bascònia i a Navarra un aspecte de reivindicació foral, no deu perdre's de vista que aquelles nacionalitats eren les úniques a on quedaven encara vertaders furs, baix l'aspecte tradicional de privilegis del monarca, i que, seguint la marxa natural del corrent absolutista, els mateixos reis haurien realitzat la supressió completa de les legislacions excepcionals, supressió consumada pel nou règim, impregnat, com sap tothom, del mateix esperit clàssic, centralista i absolut de l'antiga governació.

La descentralització, més encara que el nacionalisme, és doncs, un règim essencialment liberal; però no creim, malgrat això, en l'esperit descentralitzador dels actuals partits liberals espanyols. Massa proves tenim ja que la intolerància tradicional no ha desaparegut ni podrà desaparèixer tan fàcilment. ¿No hem vist ara mateix liberals qui, sense deixar d'anomenar-se així, han manifestat aspiracions a una dictadura militar, que seria (no cal demostrar-ho) la forma més oposada a la descentralització? ¿No persisteix encara com a norma suprema de la vida política, eixa obsessió infantívola i mai no raonada de la unitat sense restriccions? Així com l'administració colonial, a pesar de mil discursos ateneïstes i parlamentaris de pura fórmula, no aconseguí mai fer-se assimillista i progressiva, l'administració provincial, si bé se mira, ha seguit a Espanya un procés evolutiu, però a la inversa de tot progrés, és a dir, gradualment centralitzadora, i desassimillista si la comparem amb l'etern privilegi d'excepció, amb el sistema de protecció contínua dispensat a la capital. I tan arrelat se troba el concepte de la unitat, no ja nacional, sinó política, d'Espanya, que els nostres historiadors d'Institut no saben explicar la formació progressiva de la monarquia espanyola més que considerant com a **nucleu** de tota ella la nacionalitat castellana, fent reunir successivament a son entorn, com a planetes a l'entorn d'un astre fixe, totes les nacionalitats, tots els territoris que constituïren el patrimoni de l'Estat en els gran segles, i confonent en una sola i definitiva fórmula de governació les nacionalitats lliurement unides per pactes de recíproca ajuda i defensa o per herències reials, amb les comarques sotmeses per la violència i destinades després a la colonització, les quals tingueren, com era natural, per a les colònies, un règim excepcional i de pur domini.

No. No és la descentralització el veritable nom de l'ideal particularista aplicable a l'Estat Espanyol. Perquè Espanya no és un individu, no és un arbre, les branques del qual vagin rebent la saba i la vida d'una soca robusta i arrelada en bon terrer. Tot el contrari. Seria, en tot cas, un arbre de nova espècie, en què el tronc rebés una vida emmanlevada per medis artificials a les rames ja mig mortes. És, millor encara, un polp que escampa els seus tentacles àvidament, per tot arreu.

Ara bé: ¿no es pot admetre que avui, a Espanya, s'endrecen a un mateix fi (accidentalment, si no substancialment), l'aspiració nacionalista i el desig de descentralització, ja que, si de dret, Espanya no constitueix una sola nació perfectament integrada, se redueixen, de fet, a una sola fórmula política, totes les nacionalitats espanyoles? ¿És una qüestió de paraules, la distinció entre nacionalisme i descentralització, o bé una premissa necessària per a no desvirtuar els fonaments i la naturalesa de la nostra escola. ¿Podem anomenar-nos indistintament nacionalistes o descentralitzadors (ja que rebutgem en absolut com a inexpressiva o inexacta la denominació de regionalistes), i devem acceptar la mera descentralització com a punt de partida de la futura evolució emancipadora, o com a principi sobre el qual ens posem d'acord tots els elements particularistes? La descentralització, ¿podria ésser el primer pas evolutiu cap a la reconstitució de les unitats, de les individualitats ètniques espanyoles i a la refosa de l'Estat en forma de Confederació?

Això és el que anem a veure pròximament.

El Drach

BIJUTERIA DE NOVETAT

OBJECTES TÍPICS DE MALLORCA

Sant Domingo, 25 i 27

CIUTAT

La doctrina de l'èxit (3)

Em té meravellat la indignació dels meus companys davant les acrobàcies dialèctiques del senyor Cambó, amb les quals intenta d'explicar l'entrada del regionalisme català al Govern d'Espanya. A mi tot això ni m'ha indignat ni m'ha estranyat gens. Ho tenia previst. Si està en la tradició de la Lliga i, fins i tot, en la seva doctrina! Aquesta escola fou instituïda per tal d'abandonar definitivament el «tot o res» de la Renaixença. I l'Assemblea, tal com la imaginaren els romàntics inguaribles de les esquerres, era això, un «tot o res». Ja sé prou que, al capdavant, el que s'haurà aconseguit per a la veritable llibertat, l'espanyola i la catalana, amb l'assalt al poder de la Lliga serà una cosa molt semblant a no-res. Però, en canvi, s'haurà assolit una victòria assenyalada en aqueixa lenta i calculada conquesta del Poder com a fi, del Poder pel Poder mateix, no com a mitjà per a una renovació política sistemàtica i doctrinal. L'espectacle més llastimós és l'actitud insincera del senyor Cambó, que vol excusar allò que no té excusa possible. No m'agraden les gesticulacions antiestètiques en l'adversari; m'agrada, en canvi, que confessi francament i gallardament gosadia. És preferible el cinisme airós d'un Bernhardi o d'un Bethmann-Hollweg als enginys miserables amb què els ràbules de la cancelleria germànica volgueren excusar, després, l'atropellament de Bèlgica. ¿A què vénen ara, doncs, aquests esforços deplorables de fer veure que la veritat és múltiple, que hi pot haver Corts Constituents sense ésser Corts Constituents, que Espanya romandrà rejuvenida i rescataada tan sols perquè un polític professional haurà dit que hi està? I més llastimós encara és que el senyor Cambó gosi retreure a les esquerres la noblesa amb què s'han mantingut fidels i dignes davant l'exemple de la infidelitat eterna.

La crisi passada ofereix moltes suggeriments al nostre comentari. Deturem-nos-hi uns instants.

Un poc acabada la sessió de l'Assemblea a l'Ateneu de Madrid, el senyor Lerroux va poder creure que el regionalisme català era ja un partit d'esquerra. No hi ha res més lluny de la veritat. El regionalisme català és la més perillosa encarnació de les dretes, perquè ha sabut infondre a les apetències baixes dels interessos de casta una intel·ligència i una voluntat.

L'entrada dels regionalistes al Poder és el terme lògic d'una evolució d'ençà del 25 de novembre de 1905 fins a aquesta crisi de novembre de 1917, quina distància! I, amb tot, un analista rigorós descobriria en aqueixa marxa una gradació ordenada i conscient. El regionalisme ha repetit

avui, amb les esquerres, la maniobra deslleial del 1906, en els dies de la Solidaritat. Després del 25 de novembre, les esquerres de debò (desitgem l'oblit de l'actitud que aleshores observà el senyor Lerroux) feren pinya a l'entorn del catalanisme, en un formidable Junta de Defensa civil. Això aportà força i notorietat a les dretes catalanes. S'organitzà la lluita contra l'esperit que imposava la Llei de Jurisdiccions. Però un contrast enorme glatia en el contingut substancial d'aqueix conflicte; perquè aqueixa lluita romàntica i vital per la llibertat era dirigida pel calculisme més fred. Aquella qüestió, estrident per si mateixa, no podia correspondre a l'ac-

Caricatura a «El Faro de Vigo» (22-11-25)

tuació d'una escola que no sentia aquests romanticismes «passats de rosca»; aquella reivindicació de llibertat era una ironia en mans de l'estadisme tou dels seus corifeus ocasionals.

D'aleshores ençà, una sèrie successiva de pactes amb el Poder ha marcat la política del grup català que acaba d'arribar a la governació de l'Estat. Podem imaginar-lo com un d'aquests «tanks» fantàstics que s'adapten, com a reptils, al terreny i avancen contra l'adversari. Ja altres vegades n'havia parlat, del «germanisme» d'aqueixa «Real-politik», neo-maquivaèlica, impermeable a l'ideal, desproveïda de «compromisos amb si matei-

xa». Així, tot és possible. Per mirar d'absoldre la lletjor d'un gest, n'hi haurà prou amb dir que ho exigien les circumstàncies. La «realitat» és una còmoda mitjançera de concubinatges; sobretot quan la realitat és una moició variable segons el subjectivisme de cada contemplador... «La meua realitat» m'exigeix avui aquesta aposta-sia. «La meua realitat» m'imposa demà aquesta deslleialtat. Amb un talent advocadesc, hàbil en la subtileza de les distincions, en l'ergotisme d'aquesta teologia infecta del políticueig professional, les dificultats esdevenen planeres amb tanta facilitat com els escrípols. I mentrestant, els cànids, els ingenus, escambells que els «vius» utilitzen per a pujar, roseguen l'amargor de llur desil·lusió o es podreixen a l'ergàstula privada.

La crisi passada és una cosa així com un cas de «neo-polaviejismo». Davant la debilitat quasi agònica del règim, s'aixecaren tres nuclis de protesta: el de les Juntes de Defensa, el dels Parlamentaris i el dels obrers. Per a un sociòleg perspicaç, tal volta aquests tres focus serien representatius de tres castes socials diferents i, potser, també divergents. Les revolucions (que no són actes, sinó períodes històrics) es caracteritzen per la separació i pel xoc de les classes, una vegada trencada la integritat que equilibra les nacions. Els esdeveniments d'agost feren topar la primera casta amb la tercera sobre el cadàver en descomposició del règim. ¿Com hem de jutjar la segona casta, aqueixos parlamentaris en els quals sembla que deuria glatir el sentiment de mig país i que haurien de ser el vincle vivent per a reconstruir la integritat nacional perduda? Ah! El gran pecat de l'Assemblea consistí a no estar animada d'un veritable alè revolucionari, d'un «ànima de multitud», d'un ideal comú, prou elevat com per remoure l'endormiscat sentit de sobirania del nostre poble, sotmès, durant segles, a allò que diríem un «analfabetisme polític», perquè no pogués usar l'instrument de l'emancipació pròpia.

—Parlem de les coses que ens uneixen i no de les que ens separen— digué Rodés a la sessió de l'Ateneu. Dissortadament, «les coses que ens uneixen» no tenen encara prou consistència per a ésser aglutinadores d'una llibertat nova.

La vaga d'agost fou una prova per al pseudo-revolucionarisme de les nostres dretes parlamentàries. La veritat és que el grup d'eterns calculistes esperà que la gosadia perillosa de la plebs, sempre heroica i màrtir, esfon-

(2) Publicat a «LA VEU DE CATALUNYA». Forma part d'un conjunt de tres articles i el que reproduïm és el segon. Tampoc no hi havia data de publicació.

(3) Publicat a «LA PUBLICIDAD», de Barcelona, el dia 9 de novembre de 1917.

drés el Poder, com una presa o un heretatge, en profit dels qui el sotjaven a l'ombra. Vet aquí la fluctuació d'aqueixes dretes, tan diferent de la sagnant indignació del 1909. Esperaren que el Poder, combatut, del juny a l'agost, per dos hostilitats oposades, els seria ofert com una fruita madura. I el règim, esgotat, caduc, girant a l'entorn de la sorra amb els ulls angoixats, troba la salvació assimilant-se qui havia jurat assimilar-se'!

Recordo que en els meus temps d'entusiasme catalanista, juvenil i abrandat, em demanava més d'una vegada: ¿Voldries autonomia per a Catalunya si l'hagués de governar el catalanisme de dretes? La meua contesta era rotunda, immediata: No. De cap manera. Més m'estimo l'actualitat, que, almenys, és estàtica, a una evolució que, evidentment, seria reaccionària i materialista. —Doncs bé: allò que no vaig voler per a Catalunya, estem a punt de sofrir-ho per a Espanya. Perquè l'acabament del torn pacífic podia tenir dos productes: una evolució retrògrada o una evolució progressiva. En Maura intentà la primera (la revolució des de dalt). En Cambó acaba de reprendre-la. El ministeri actual és un neo-maurisme. I la presència del senyor Cierva completa aqueix caràcter, més pel que representa en el Gabinet que per la seva tradició personal odiosa.

El catalanisme dretà no ha estat el destructor de la vella política dinàstica a Catalunya: n'ha estat el renovador. El prodigiós increment que ha tingut es deu a l'absorció successiva dels elements alternants que s'han fet gradualment seus els nuclis del Poder. Aquells elements no representaven cap ideal; representaven interessos. La Lliga va venir a animar amb un ideal més aparent que real el cinisme mesquí d'aquells interessos. I quan la funció estigué enllestida a Catalunya, ha anat a continuar-la a tot Espanya, de la qual Catalunya és una expressió local. —Heus aquí la significació de l'última crisi.

El Poder, com a fi, ha justificat, per al regionalisme, tots els mitjans.

La veritat és que l'Assemblea no tingué clara i explícita la significació neo-solidària que hauria d'haver tinguda. L'Assemblea havia d'haver estat el recabament de la sobirania pel país, després de l'abdicació implícita del 1er de juny. Havia d'haver recollit d'en terra la púrpura caiguda. En lloc d'assumir aqueixa augusta representació, va fluctuar entre els diversos focus de rebel·lia per a coquetjar-hi amb tots. I, naturalment, el règim se n'ha aprofitat d'aquestes febleses i ha pogut harmonitzar a recer aqueixes dues representacions faccioses: el senyor Cambó i el senyor Cierva. En una perfecta consciència parlamentària aquests dos homes haurien estat incompatibles; no per la representació passada del senyor Cierva, ho repeteixo, sinó per la seva representació actual.

¿Donc, què? ¿És que les grans revolucions històriques, l'anglesa, la francesa, no començaren essent precisament antagonies entre el Parlament i la força? El meu estimadíssim Roberto Castrovido reflectí admirablement l'esperit que animava la sessió parlamentària de l'Ateneu. I de la meua banda us confesso que, des de juny, m'han escumés impulsos ben republicans de sortir al carrer a cridar-hi: Visca el Rei!

Quant a la representació civil del senyor Cierva és un dels més curiosos contrasentits que ofereix la ironia política. Vet aquí un ministre civil que és tot el contrari!

El que és innegable és la crisi de partits. ¿Quantes velles agrupacions han canviat de vellesa amb aqueix cop. La més notable de les crisis és la del clan García Prieto. Aquest bon senyor, a qui professo la més bona voluntat del món, rebé el Poder perquè comptava amb la majoria parlamentària. I quan l'hagué rebut, perdé «ipso facto» aqueixa majoria? ¿Haurà dimitit a hores d'ara?

Una altra víctima és, diguin les coses que diguin, el catalanisme. Victima de la pròpia intemperància. El poder —oh, paradoxa!— li ha arren-

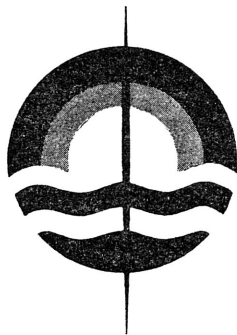
cat tota potencialitat espiritual. D'ara endavant viurà com un partit governamental, copartícep d'un règim moribund; sobreviurà a la pròpia extinció, ofegat per la prova mortífera del comandament.

Deixeu-me ara consagrar un record a l'espectre turmentat de l'antic nacionalisme absurdament anomenat republicà, al qual vaig consagrar dies juvenils tan bells i contra el qual vaig apressar-me a combatre així que hi vaig descobrir, sens dubte possible, la naturalesa burgesa i dretana. Un per un, els seus homes han anat afiliant-se a les banderies que els pertocaven. És un gran bé per a tots. No em sento ferit ni em rebel·la. Ben altrament. Jo sóc un amic de l'ordre...

I ara em giro a la regió pura de les idees immanents. No me'n peneleixo de res. Em reafirmo en tot. El bon poble idealista és aquí, creixent per a la indefectible gesta. Eduquem-lo per al gran dia. En aquesta batalla entre l'esperit i el profit, ens aconsortarem de ser homes. Més enllà dels hàbils, més enllà dels ràbules que torturen la veritat per a tancar-la als calaixos del bufet, estan els bells esperits que rescaten el nostre temps. Mentre la Lliga s'empassola com a postres l'última resta de la florida Esquerra Catalana; mentre el Madrid oficial es tranquil·litza quan a l'absurd fantasma del separatisme, els homes de demà templem l'ànim a l'honorós vituperi d'un presidi. I per contagi de grandesa, encara algun esperit noble, com Melquíades Alvarez (deixeu-me que li faci justícia), sap aixecar la veu del retret enmig de tanta renúncia a la pròpia estimació.

—Pugem —li vaig dir a Besteiro— com ícar per damunt del laberint. Alliberem-nos d'aquest presidi d'animes immens. ¿Il·lusions? Amics meus, la il·lusió és un bé per ella tota sola; i té tanta d'eficàcia, que pot suscitar, algun dia, la realitat!

C. O. P. E.
MALLORCA

RÀDIO POPULAR

una amiga de tot lo dia

II

La comunitat de la nissaga (4)

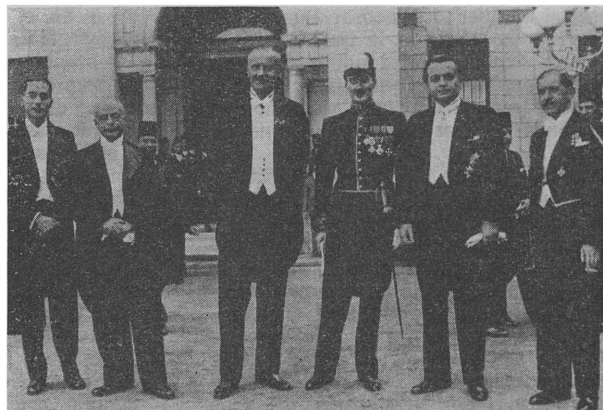
Gabriel Alomar publica a «El Día Gráfico», de Barcelona, i als altres diaris de la Península que insereixen la seva col·laboració, un interessantíssim article sobre la reforma novella de la Reial Acadèmia Espanyola.

L'Alomar aprofita l'exposició d'aquest tema per a fixar el seu criteri sobre la convivència cordial de les diverses parles neollatines a la Península. Donat el mapa lingüístic de les terres ibèriques, creu que la diversitat idiomàtica pot ésser un senyal de riquesa.

Però el que ara ens interessa més de l'article de l'Alomar és la seva oportunitat i rotunda afirmació de la comunitat de la nissaga. Qualifica de manifestacions de provincialisme indocte les ridícules pretensions d'autonomia lèxica d'algunes branques de la parla comuna. I proclama concretament que el català és la seva llengua pairal, com a mallorquí.

La llengua catalana —diu— depurada de la seva degeneració secular que la reduí a la parla de grups inferiors, rural i plebea com el baix llatí, és avui un idioma arribat a plena maduresa, apte per a les més altes vibracions espirituals. Acaba de rebre en son encuny varonil i reci, l'etern caudal de la cultura clàssica, a manera de baptisme de foc, o capacitació cavalleresca. Institucions de valor científic refinat han consagrat definitivament la seva alta categoria urbana. Sense que per això quedi obstruïda la lliure agilitat de la inspiració individual, ni les seves ales minvin la seva potència de gran volada aquest idioma ha constituït també la seva acadèmicitat. I en els organismes que la representin romandrà vinculada la suprema autoritat que presideixi la seva indefinida evolució; ja que tot llenguatge és una vida, una forma dinàmica i creixent; no un repertori estàtic de vocables i girs. La sàvia direcció que presideixi i ordeni la seva marxa mai no deu posar-li destorbs; sinó estimular el seu vital implus.

Gabriel Alomar opina que les manifestacions dialectals valenciana i mallorquina han d'ésser considerades primordialment, com a modalitats catalanes peculiars que cal incorporar al tresor comú de la llengua qua no vénen

Gabriel Alomar, ambaixador a Egipte

a dividir, sinó a unir i integrar. Cal, però, destriar amb bon gust entre l'aportació vernacla les formes grolleres o degenerades i la flor genuïna de la comarca filial, branca de la soca mateixa.

L'Alomar afegeix molt bellament que la forma vernacla d'aquestes comarques catalanes pot ésser, moltes vegades, vulgarisme corruptor, digne de reprovació o esmena. Altres vegades serà precisament la forma catalana pura i bella, refugiada en el racó apacible de les pagesies, on no ha arribat la influència estrangera i corruptora. I aleshores aquesta forma es reintegrarà triomfalment, en el tresor del lèxic noble de Catalunya, foragitant-ne les formes intruses o usurpadores, veritables paràsits de l'idioma.

Ja érem avesats a aquestes nobles manifestacions mallorquines de solidaritat ètnica. En les circumstàncies actuals, aquestes manifestacions tenen encara una noblesa i una generositat més vives. És per això que volem recollir-les en aquestes planes.

Eugení d'Ors (5)

Aquell any anàrem a estiuejar a Mallorca, l'Ors, Joaquim Muntaner, el que subscriu aquestes ratlles, etc. En trobar l'Alomar, aquest magnífic i acollidor home que és l'Alomar, vaig voler-lo aproximar a l'Ors. Gabriel Alomar, encara que no ho deia, no li feia cap gràcia la vida i l'obra de l'Ors. Vivíem l'Ors i jo al mateix hotel de Palma de Mallorca. Una tarda va restar l'Ors a l'hotel per escriure un article que havia de sortir en el vaixell de la nit cap a la Península. L'Alomar em féu la gràcia d'acompanyar-me per la ciutat i, cap al tard, en passar per l'hotel, trobàrem l'Ors que sortia. Tots anàvem cap al moll.

—He fet un article per a «La Libertad», parlant de la supressió del jurat— digué l'Ors.

—Quina casualitat! —va respondre l'Alomar— Jo també n'envio un parlant del mateix tema.

Aquella nit no es parlà més d'aquests dos articles que provocaren més tard un incident violentíssim Alomar-Ors. Però, dies després, en arribar «La Libertad» amb l'article de l'Ors, Alomar descobria que aquell, amb un desvergonyiment incommensurable, deia que va ésser l'únic intel·lectual que havia protestat de la condemna de Rull.

Si alguna gesta hi ha en la vida de Gabriel Alomar és la seva posició davant la sentència de Rull i una ciutat somrient per la condemna a mort.

—Quin desvergonyiment té aquest minyó! Ara mateix faré un article violentíssim contra aquest farsant, que per fer mèrits davant de les masses s'atribueix posicions que mai va tenir. ¡Si precisament col·laborava en el diari on va sortir aquella frase despectiva que Carner em va dedicar: «el de la gorra d'En Rull!».

Gabriel Alomar estava indignat. Vaig contar el que succeïa a Joaquim

Muntaner, llavors amic de Salvador Seguí, Angel Pestanya, mig correligionari de Melquiades Alvarez i l'autor de «Juan Farfàn» i jo, que ja vivíem a Valldemossa amb l'Ors, sota el generós acolliment de la família Sureda, advertírem l'Ors del que passava. «Xènius» va témer les conseqüències d'un article de l'Alomar. A la fi aquest era una firma solvent en els medis esquerrans:

—Jo he dit, i no me'n desdic, que vaig ésser l'únic intel·lectual que vaig

(4) Apareix a la secció «Comentaris del dia» de «LA VEU DE CATALUNYA», el dia 16 de gener de 1927. No hi ha signatura.

(5) L'article té un títol d'encapçalament: **Vides rectes (documents per a una història)**. El retall de premsa consultat no té data de publicació ni identifica el periòdic, encara que probablement sigui «LA PUBLICITAT» de Barcelona.

protestar de la condemna d'En Rull. I em sembla que una cosa és un intel·lectual i una altra un escriptor. Vaig escriure al «Glossari» uns articles parlant del veredict. De totes maneres, cal evitar l'article de l'Alomar, i heu de pregar-li que no ho faci.

L'endemà anàvem a Palma En Muntaner i jo, per a procurar una entrevista Alomar-Ors, en la qual aquest li donaria explicacions i àdhuc faria un article explicant el significat de les seves paraules. Joaquim Muntaner va convèncer l'autor de «La columna de foc».

—Però és que jo encara voldria llegir aquests «glossaris» de què parla...

En Joaquim Muntaner telegrafia a Francesc Aguirre, el qual anà a l'Ateneu Barcelonès i repassà la col·lecció de «La Veu de Catalunya», on va trobar-hi, efectivament, tres «glosses» sobre el veredict. En un dels correus pròxims arribaven el que l'Ors deia la seva protesta contra la condemna de Rull per a trobar en actituds passades arrels a la seva posició esquerrana sobtada.

En la «glossa» publicada el 14 d'abril de 1908, després de considerar «lògic» el veredict «flor com és ell de la voluntat de la vida», considerava únicament que «almenys els aplaudiments de la Rambla no són bells» (*).

La «glossa» de l'Ors fou comentada a l'Ateneu, i En Maragall i En Pijoan, en converses particulars, li retragueren la seva superficialitat. L'Ors, el dia 18 del mateix mes, va publicar-

(*) Tothom recordarà que en saber-se la sentència condemnatòria de Rull, aparegué una petita manifestació al Pla de la Boqueria, que celebrà amb aplaudiments i visques el que considerava la ciutat el final d'un període terrorista.

ne una altra, dedicada molt especialment als senyors esmentats, en la qual justificava el seu article anterior i deia: «...Crec, doncs, lògic el veredict. **Sospito també que és just** (el subratllat és nostre). —Però sé que és lleig. La meua inquietud sobre d'ell és «estètica». Res més.

Això és el que anys després considerava l'Ors com a protesta contra la sentència de Rull. A l'Ors l'únic problema que el turmentava era el fet estètic. Ja el tornarem a trobar en aquesta mateixa posició un dels dies de més passió que hi hagué a Barcelona: el dia de l'enterrament d'En Layret.

I en la darrera «glossa» sobre el veredict de Rull publicada el dia 20 del mateix mes, «Xènius», parlant precisament de l'article vigorós i magnífic de Gabriel Alomar, deia que havia sortit «plorant sentimentalismes» i «ni tan sols flastiguejat sobre repugnàncies estètiques».

Aquest era l'intel·lectual protestant davant la condemna de Rull!

L'entrevista Alomar-Ors de què parlem se celebrà a casa del primer. Alomar, davant dels raonaments i dels precis de Joaquim Muntaner, va acceptar a rebre a casa seva l'Ors. Alomar l'esperava a la porta del seu despatx, i «Xènius» en entrar s'agenollà materialment i li va dir:

—Per Déu, Alomar —sil·labejà l'Ors— que dos homes com vós i com jo es barallin davant l'enemic comú, davant de la lluita més important la intel·ligència i l'autoritat! Si he patit un error de perspectiva, jo mateix el rectificaré en el pròxim article que escriuré ara mateix. Si voleu, vós mateix el llegireu i el corregireu. Jo m'he acostat a la palpitació liberal de l'hora present per ésser un

més dels vostres, no per a ésser element de discòrdia. Com a intel·lectual, heu de comprendre que no m'interessa un càrrec, m'interessa una obra.

Gabriel Alomar es va enternir. Potser en el fons no se'l creia gaire. Però l'Ors amb una veu de baríton estiüenc, va covèncer l'Alomar, el qual al final de l'entrevista, fiant-se de la cavallerositat de l'Ors i del padrinatge de Joaquim Muntaner, va deixar a la seva mà la rectificació de l'afirmació periodística, sense voler llegir, abans d'ésser publicat, l'article que havia promès.

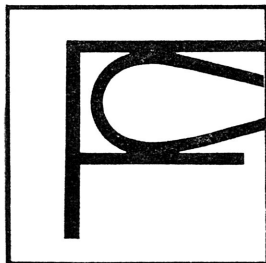
La rectificació de l'Ors fou pitjor. En ella emprà tota la perfídia habitual en ell per no rectificar res del que havia dit, encara que ho semblés.

—Ho veu, ho veu? —deia l'Alomar, pocs dies després—. Ho veu com és un farsant.

FRANCESC MADRID (6)

(6) Francesc MADRID i ALIER: escriptor barceloní nat l'any 1900. Col·laborà principalment a «LA PUBLICITAT», «L'ESQUELLA DE LA TORRATXA» i «LA LUCHA», entre d'altres publicacions. Es autor d'«Els exiliats de la Dictadura» (1930) i «Las últimas 24 horas de Francisco Layret» (1942). Com a conseqüència de la guerra, s'exilià a Buenos Aires, on morí l'any 1952.

Fotogravats A. Comas

- FOTOGRAVAT
- OFFSET
- DEPARTAMENT DE DIBUIX
- CREACIÓ GRÀFICA
- FOTOGRAFIA INDUSTRIAL
- ARXIU FOTOGRÀFIC
- NYLOPRINT I
- FOTOCOMPOSICIÓ

C/. Emperatriu Eugènia - 1 - D - telèfons. 294650 - 54 - PALMA.

Diario de Mallorca

un diari

per a tots els mallorquins

Sebastià Verd

Constitució de l'Assemblea de parlamentaris de Balears.

Reflexió per a després d'unes eleccions

«La història ens dóna la raó», digué no fa gaire un jurista mallorquí, Bartomeu Colom Pastor, que acaba de doctorar-se amb una tesi sobre les institucions autonòmiques de les nostres Illes. Ben cert: estam convençuts que la raó ens vessa, però no en tenim prou sabent-ho, car sembla que ho hem de demostrar als nostres conciutadans que —d'això sí que n'estam ben segurs— s'han engatat d'un inconfessable complex d'auto-odi a causa de no haver pogut resistir més a la invasió que la força centralista ha exercit contra nosaltres. Tal volta qualche psicòleg ens podria donar explicacions damunt el que ha succeït al nostre poble que, malgrat haver demostrat un esperit de resistència mantenint viu l'ús de la pròpia llengua, no es resisteix davant la dominació política i, a poc a poc, s'abandona en mans forasteres, despreocupant-se per complet del seu esdevenidor col·lectiu que té, cal cridar-ho ben fort, una identitat ben clara i diferenciada.

Les eleccions de juny, en efecte, foren un test dissortat per als nacionalistes mallorquins, on comprovaren les conseqüències negatives de més de tres segles de dominació centralista. Els poble illenc no considerà convenient, no tenint consciència de la necessitat, donar la seva representació a forces sense cap altra obediència que no fos el nostre país. És clar que, pel mig hi hagué un «pacte autonòmic» que cal defensar, però que d'aplicar-se només en la seva vessant política podria significar una condem-

na a mort per a la societat dels mallorquins. Els partits polítics guanyadors —el governamental UCD i el socialista PSOE— assumiren la defensa d'un futur i inconcret estatut d'autonomia davant totes les forces democràtiques de l'Illa, però en cap moment acolliren la voluntat formal i prioritària de lluitar pel recobriment de la personalitat amagada dels illencs. Ambdós partits tenen, en termes generals, valors polítics que consideren més urgents que no la creació d'una consciència nacional a Mallorca. Podem, per tant, arribar a disposar d'un estatut, que algunes lleis es facin a Mallorca, però que continuem controlats pels qui des de ca nostra deuen obediència al poder central, sigui al Govern o a l'Oposició.

No volem, de totes maneres, posar en dubte dràsticament la possible bona voluntat dels partits en representació mallorquina al Parlament espanyol. Les nostres paraules constaten senzillament una por raonable exposada des d'un caire nacionalista. Por que es pot deduir de les paraules d'un parlamentari ucedeista, que afirmà que les eleccions havien estat prou clares com per a poder veure que la voluntat majoritària dels mallorquins no anava pels camins de l'autonomia. Com quedam? Vol o no vol l'autonomia el nostre poble i de quina manera? Malgrat el pacte, ens dol haver de confessar que compartim l'anàlisi del diputat i ens sap més greu encara que el tema de l'autonomia sigui poc més que un afegitó als programes del partit gover-

nemental. L'estatut i el parlar d'autonomia, d'aquesta manera, esdevé tàctica en lloc d'objectiu. Poden seguir essent dictades les lleis des de Madrid tenint estatut i, d'aquesta manera, tallam el camí autèntic de cap a l'autogovern. Podem arribar a tenir una autonomia pseudo-política sense desfer-nos de la dependència econòmica i la colonització cultural. Cal ésser clars en tot el que afecta a la nostra indentitat, a la identitat com a poble i no hem rebut precisament cap lliçó de claretat de juny ençà.

L'Assemblea de Parlamentaris, que en cert moment volgué intentar un poder executiu quan només té una representació legislativa davant les Corts centrals, corre el perill d'autoconsiderar-se representant en exclusiva de la voluntat popular, deixant a part, si més no, els votats pels partits que no assoliren cap diputat ni senador. Una autèntica assemblea de les Illes hauria d'haver admès una representació més ampla, d'acord amb el real ventall ideològic de la societat en nom de la qual vol parlar. L'Assemblea no es ni omnipresent, no ho pot ésser, ni lògicament té poders per a governar les Illes. Sembla que ho ha desitjat. Així no ens hem d'estranyar que es retardassin les reunions de la comissió tècnica del Pacte Autonòmic, a la fi engegades. I, no obstant, el Pacte hauria de poder haver començat sense el consentiment exprés de l'Assemblea de Parlamentaris, per a després encomanar-li, seguint la lletra dels acords signats a la Fundació Dra-

gan, la defensa d'un ample marc constitucional en el qual càpiga l'auto-dotació per a les Illes d'un estatut sense discussió al Parlament Central. Fins ara, però, l'Assemblea ha posat més fre que accelerador, al manco pel que fa a l'UCD. Després, no obstant, se servirà un cop més de la bandera de l'estatut, com durant la campanya electoral, més que servir aquest objectiu. Aquesta es la nostra por.

El partit governamental entra de puntetes als debats actuals sobre l'autonomia. Pren nota i no es banya. Estigué present, es cert, als actes d'arribada de les despulles de Gabriel Alomar, però ja no hem vist els seus homes, almanco d'una manera manifesta, a les comissions per a preparar les jornades d'homenatge que, com hom sap, acabaran amb una diada per l'autonomia, que es vol gran i massiva. A més, s'oposaren a la proposta del PSOE que l'Assemblea demanàs suport econòmic per a organitzar-la juntament amb la cloenda de l'àmbit de literatura del Congrés de Cultura Catalana. Què vol dir tot això? Ni més ni manco una sola cosa: poc podem esperar d'un partit que trafica segons convengui en el que per a nosaltres és sagrat, és a dir el nostre futur com a poble. Els homes d'UCD se senten massa poderosos com per a pactar amb els nacionalismes com s'han vist

obligats a fer els seus homònims de Catalunya.

Víctor Alomar, a l'enterrament de les despulles de son pare, retornades de El Caire mitjançant una confusa operació de l'Ajuntament de Ciutat, declarà que d'alguna manera les cendres de Gabriel Alomar acabaven de mesclar-se amb la terra de Mallorca i que, esperava, floriria el seu bessó. Dins el PSOE hi ha una branca que escora cap al nacionalisme —Víctor Alomar mateix, Fèlix Pons podria ésser el cappare— però no creim que puguin assolir la direcció del partit i fer possible, almenys, un PSOE-PSC, que hom desitjaria per a Mallorca. Però aquest bessó de la història i la mobilització popular que hom creu que les forces progressistes volen dur a terme pot arribar a revitalitzar un poble dormit. De fet, no caldrà esperar massa perquè les conseqüències socials del centralisme actúin com a poder de comprensió de les classes mitges i populars, àdhuc dels immigrants, davant la necessitat d'autogovernar-se amb models propis. El control dels recursos, el propi equilibri ecològic i social, i l'única alternativa de supervivència, consistent en programar una estratègia econòmica prou independentzada de la Península faran la resta. Llavors l'autèntica autonomia no haurà arribat encara. Mancarà —com deia

també Bartomeu Colom— emprendre una lluita sociològica per a recobrar-nos a nosaltres mateixos.

És la història la millor defensa del nostre drets. Ara estam davant unes eleccions municipals. Tal volta s'obri un règim autònom transitori. Cal anar molt alerta i no caure en errors com passat, com l'oferir alternatives que, convenientment desfressades dins els programes dels partits estatals, tornin a prendre les banderes del poble als partits autènticament nacionalistes. Això no obstant, cada cop estam més convençuts que la victòria del poble mallorquí no sortirà d'aquestes ni de les següents eleccions. Tardarà tal volta tota una generació i, per tant, es tracta més de crear una conscienciació nacional que no de disputar algun escó a les Corts o voler asseure's ja ara a una de les cadires municipals. Aquestes no són, per suposat, gens menyspreables, ans tot el contrari i cal ocupar-les a la més petita ocasió, però poc poden fer uns homes si no compten rera ells amb el suport del poble. Homes tot sols no més poden ésser dictadors i manipular, sigui com sigui, l'autèntica voluntat popular. Ha succeït i succeirà encara.

SEBASTIÀ VERD

Homenatge a Gabriel Alomar i Cloenda del Congrés de Cultura Catalana a Mallorca

Dia 10 octubre: Taula rodona sobre **autonomia** (20,30, Sala Míriam).

Del 10 al 14: Taules rodones i projeccions de la Setmana de **cinema mallorquí** (20,30, Sala Míriam).

Dia 15, **concert d'orgue** a Santa Eulària, a les 20 h.

Dies 17, 19 i 21, a l'Estudi General Lullia (20,30 h.) Taules rodones sobre **problemàtica de llengua**.

Dies 18 i 20, a l'Estudi General Lullia (20,30 h.). Taules rodones sobre **hostaleria**.

Dia 22, a les 20,30, a l'Estudi General Lullia, **concert de piano**.

Dia 23, **Festa pagesa** a Sa Pobla.

Del dia 24 al 28, cicle de conferències «**Alomar i la seva època**» (20,30 h. a l'Estudi General Lullia).

Dia 29, **Acte de masses per l'autonomia**.

Dia 29, a les 22h., Festival de **Cançó popular**.

Dia 30, a les 11, acte de presentació del projecte de resolucions del **l'àmbit de producció literària**, a Lluç.

Dia 30, a les 22 h., **PRICE-CONGRES**, a l'Institut Ramon Llull.

Dia 31, a les 18, **segon encontre d'escriptors catalans** (Collegi d'arquitectes).

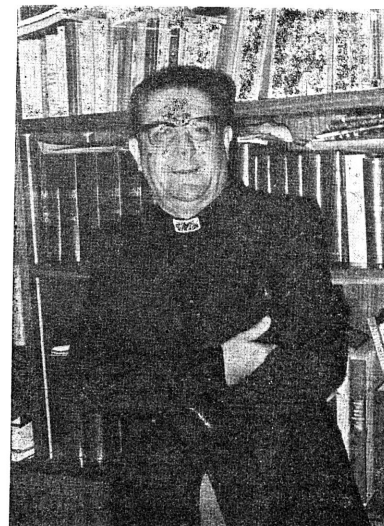
Dia 31, a les 20,30 h., conferència «**La sanitat i l'autonomia**» (Collegi de metges).

Dia 31, a les 22, **concert de piano** a l'Estudi General Lullia.

Dia 1 de novembre; **Viatge fantàstic**: recorregut pels indrets on succeeixen algunes de les rondalles mallorquines. Collocació d'un monolit a Son Servera, commemoratiu de la celebració del CCC.

Inauguracions de les exposicions: **per l'autonomia, cultura escrita, turisme, sobre sanitat i autonomia, material publicat pel Congrés**.

(Relació no exhaustiva)

Mn. Antoni Deig, nou bisbe de Menorca

**l'Església
nostra**

Dia 22 de setembre passat es féu públic el nomenament del nou bisbe de Menorca, Mn. Antoni Deig, natural de la diòcesi catalana de Solsona, que exerceix el seu ministeri a Tarragona, prop de l'arquebisbe Josep Pont i Gol.

Reproduïm el missatge que va enviar tot d'una als seus nous diocesans de Menorca. Aquests havien expressat així el seu desig sobre el nou bisbe, quan saberen el trasllat del bisbe Miquel Moncadas a la diòcesi de Solsona: **Voldríem que el nou bisbe fos molt obert i respectuós amb totes les postures i capaç d'assumir-les totes en els seus valors enriquidors per al conjunt de l'Església... que fos senzill i jove d'esperit sense prejudicis, menorquí o coneixedor de la nostra problemàtica i peculiaritats. Es a dir un bisbe per a una Església que no és ja la de despusahir (la de Cristiandat) ni serà molt prest la d'ahir, la que va fer el Concili Vaticà II, sinó la que es va configurant cap al demà: una Església minoritària i sense poder, però profètica, fraternal i lliure. Recordam, de passada, que no volem només un bisbe per a la nostra diòcesi, ja que també ha de ser signe i llaç d'unió amb l'Església universal.**

Vaig tenir ocasió de parlar amb el bisbe electe el passat dia 2 d'aquest mes d'octubre, a Tarragona. Vam parlar breument de la nova diòcesi, de la seva ordenació que serà el 5 de novembre, de la germanor entre les Esglésies de les Illes, de la possible creació de la Província Eclesiàstica de les Balears i Pitiüses —tal com havia jo exposat al matí a la clausura de l'àmbit religiós del C.C.C. (vegeu pàgina següent, de les edicions litúrgiques catalanes adaptades a les Illes, etc. Aquesta conversa, ens mostrà un sacerdot ben arrelat al país i a la seva cultura, amb un gran interès de treball pastoral, i ens va fer entreure que les aspiracions dels menorquins, que hem reproduït, no seran en va.—P. LL.

Primer contacte cordial amb els menorquins

DÉU VOS GUARD!

És amb il·lusió i amb esperança que vinc a vosaltres. Una i altra recolzades en la fe i l'amor en el Crist que ens ha salvat.

Aquestes meves paraules que us escric són el meu primer contacte cordial amb vosaltres i totes les vostres coses i us porten la meva primera salutació, el meu primer: Déu vos guard!

Aviat farà nou anys que per primera vegada vaig estar a Menorca. Era precisament acompanyant al meu bisbe de Sogorb-Castelló, ara Arquebisbe de Tarragona, per assistir a la consagració episcopal del meu immediat antecessor, fins fa poc bisbe vostre, Mons. Miquel Moncadas Noguera, bon amic meu.

Ara hi vindré per segona, i espero que definitiva vegada, també per una consagració episcopal, la meva, i pel servei meu en la missió pastoral que el Pare m'ha confiat, per mitjà de Pau VI, en aqueixa ja per mi estimada Església que és a Menorca.

El dia que vaig tenir la primera notícia de la meva designació com a bisbe de Menorca, acabava de llegir en

la celebració eucarística aquestes paraules de Sant Pau als cristians de Colossos: «Mantingueu-vos fermes en el fonament de la fe: que res no us aparti de l'esperança que us dóna la Bona Nova que heu sentit. Us ho dic jo, Pau, servidor d'aquesta Bona Nova que ara és anunciada per tot el món».

I jo, Antoni, us ho goso repetir, perquè també el Senyor m'ha fet des d'ara servidor d'aquesta Bona Nova a l'Església de Menorca. En aquest meravellós servei ja sé que hi serem molts. Tant de bo hi fóssim tots. Perquè ho desitgem, somiem en la nostra diòcesi plenament feta església evangelitzadora.

La meva salutació és per a tots. La dono amb un especial afecte als germans sacerdots, als religiosos i religioses i a tots els creients, la fe dels quals és ara encomanada a la meva pastoral sollicitud.

M'encomano a les vostres oracions. Prego també per tots. Compteu amb mi. Des d'ara ja som un més de vosaltres.

Fins ben aviat.

ANTONI DEIG I CLOTET
Tarragona, 22 de setembre del 1977

El fet religiós i la Cultura Catalana a les Illes

El diumenge primer d'aquest mes d'octubre, dia 2, va tenir lloc a Tarragona la cloenda de l'àmbit, el fet religiós, del Congrés de Cultura Catalana. A la sessió final, que se celebrà a la parròquia de Sant Salvador, parlaren el senador Maurici Sarrahima; Pere Lluís, del centre «Francesc Eiximenis», de Barcelona, que presentà el dictamen final i les conclusions o manifest final, que reproduïm aquí; Pere Llabrés, en nom de les Illes, i J. Lluís Sanchís, pel País Valencià.

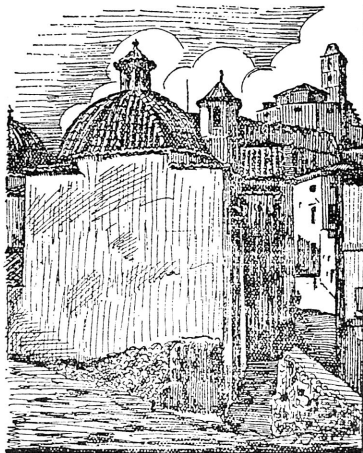
A continuació publicam la intervenció de Pere Llabrés i a la p. 26 el manifest final de l'àmbit.

Germanor de les nostres Esglésies

Em plau adreçar-me des d'aquesta balconada de la Mar nostra, que és Tarragona, als qui participau en la cloenda de l'àmbit, el fet religiós, del Congrés de Cultura Catalana. Ho faig en nom de les Illes Balears i Pitiüses, que en la seva història religiosa han entrat tantes vegades amb contacte amb la Seu primada de Sant Fructuós i del Cardenal Vidal i Barraquer, sobretot Eivissa, reincorporada a la cultura cristiana per un arquebisbe electe de Tarragona, Guillem de Montgrí, i unida tants de segles eclesiàsticament i administrativament a l'arquebisbat tarragoní.

Des d'aquesta germanor amb l'Església metropolitana del Principat, voldria subretxar breument el que les nostres Illes aporten específicament al dictamen del nostre àmbit que us ha estat presentat. La meua intenció és refermar els llaços culturals que ens uneixen, a tots els qui parlem la llengua de Ramon Llull, i oferir breument, des de la perspectiva d'aquest àmbit del CCC, el panorama que presenta avui el fet religiós a Eivissa-Formentera, Menorca i Mallorca.

D'entrada cal afirmar les peculiaritats, que donen fesomia pròpia a cadascuna de les illes i les diferencien entre elles, i aiximateix les distingeixen del Principat i del País Valencià, tot reafirmant uns trets comuns que ens uneixen, ja que una mateixa ha estat la lluita per mantenir i conservar la personalitat pròpia del nostre poble, malgrat les pressions forasteres per esqueixar i enfrontar les tres branques d'un mateix pi, d'una mateixa nacionalitat.

L'ús eclesiàstic del català

Les nostres Esglésies conservaren pacíficament el seu arrelament a la terra i l'ús de la seva llengua natural fins a la darrera postguerra. No hi valgueren les pressions dels Borbons, en el segle XVIII, exercides per bisbes forasters, sobretot a Mallorca. Les nostres esglésies continuaren resant i predicant, ensenyant i fins i tot publicant alguna obreta, en mallorquí, menorquí i eivissenc. Per això sacerdots i laics aportaren el seu esforç i la seva inspiració cristiana a la Renaixença. Al començament de segle, cal destacar el bisbe Pere Joan Campins que, empès per la col·laboració entusiasta del seu Vicari General, Mn. Antoni M.^o Alcover, i la inspiració llietèria i patriòtica de Mn. Costa i Llobera, empenqué una obra gegantina de restauració espiritual i de profunda personalització de l'Església ma-

llorquina. Significà per Mallorca el que Torras i Bages aportà a tot Catalunya. L'obra del bisbe Campins, malauradament no continuada, volia conjuntar tot l'esforç de la Renaixença en el seu vessant religiós per arrelar la nostra Església en la saba més viva i autèntica del nostre poble.

Ni tan sols la guerra dels Tres Anys, en un primer moment, aconseguí canviar-nos l'ús de la llengua. El bisbe Miralles s'oposà a maniobres estranyes per imposar el castellà a l'Església. La postergació de la nostra llengua a l'Església, cap als anys 50, fou motivada per l'ambient de nacional-catolicisme, pel «boom» turístic i l'arribada massiva d'immigrants, i també per la degradació del prestigi sociològic i cultural de la llengua. El parèntesi negre d'una castellanització més o menys propiciada a nivell oficial, episcopal s'entèn (ja que les pressions polítiques eren mínimes), cobrí la dècada dels cinquanta i dels seixanta. Ni tan sols el Concili Vaticà II i la consegüent reforma litúrgica amb la introducció de les llengües vernacles aconseguiren de canviar la situació d'ús prevalent del castellà en l'Església, en un primer moment. Això pel que respecta a Mallorca. A Menorca, en temps del Concili, la situació anava canviant, i en molts indrets la renovació litúrgica comportà una presa de consciència de país i el català pogué entrar a les celebracions amb molt més bon peu que a Mallorca o a Eivissa.

Actualment, bé es pot dir que la normalització és quasi total a Menorca, encara és molt coixa a Eivissa, i a Mallorca en aquesta dècada dels 70 es va avançant a bon ritme cap a una normalització, ben desitjada per un

grup cada vegada més nombrós de creients. Queden certament molts problemes per resoldre. Voldria esmentar el de la presència de l'Església en indrets de forta immigració, el de la «immigració» de religioses i religiosos desconeguts absolutament de la realitat nacional i lingüística de les Illes, i el de l'escàs interès de la jerarquia davant situacions anòmales i, a l'hora d'ara clarament discordants, que persisteixen malgrat normes i declaracions oficials.

Província eclesiàstica de les Illes

Un altre punt que caldria subretjar és el de la creació d'una Província eclesiàstica per a les Illes, tal com es demana al dictamen i a les conclusions del nostre àmbit. En ser restaurada la diòcesi de Mallorca en 1232, restà sotmesa immediatament a la Santa Seu. Així el papa afirmava el seu domini sobre les illes (recordau la donació de Constantí) i sostreïa la nova diòcesi a les pretensions dels bisbes de Tarragona, Barcelona i Girona. Menorca formà part fins al segle XVIII de la diòcesi mallorquina, mentre que Eivissa era una parròquia de Tarragona. En 1492 el cardenal Roderic de Borja aconseguí la creació de la Província eclesiàstica València, que tingué com a sufragànies Cartagena i Mallorca. A hores d'ara, ningú no comprèn com les Illes poden estar inse-

rides dins una província que abraça també la diòcesi d'Albacete. Crec que hi ha dues raons de pes per la formació de la nostra Província pròpia: i és la primera que, dins els Països Catalans, cal considerar sempre tres entitats amb història i característiques pròpies dins la unitat que reivindiquem: com són el Principat, el País Valencià i les Illes. Conseqüentment la vida eclesial d'aquests tres països ha de gaudir de la deguda autonomia. La segona raó és de tipus netament pastoral: les Esglésies de Mallorca, Menorca i Eivissa-Formentera per tenir uns trets i uns problemes comuns, malgrat les diferències i àdhuc enfrontaments (en nom de possibles i importats centralismes que de tot en tot cal rebutjar), s'haurien d'integrar dins un organisme viu, no anacrònic o simplement jurídic (que seria estèril), que possibilités la comunió operativa de tres esglésies germanes, comunió que podria crear serveis comuns i fins i tot intercanvi de persones. És absurd que els illencs encara ara ens desconeguem o ens enfrontem. Cal que, sense cap centralisme ni preeminència, ens trobem en una verdadera comunió germanívola que, això sí, s'estengui a les Esglésies del Principat i País Valencià, dins la conferència episcopal dels Països Catalans, que, n'estam convençuts, podria aportar una configuració realista i dinàmica a les nostres Esglésies.

Arrelament de les Esglésies a la nostra terra

I no em resta afegir moltes coses més. Amb lleugeres diferències —les nostres illes no són gaire grans i els problemes per ventura no fan tant de renou ni s'alçuren tant— crec que els creients de Mallorca, Menorca i Eivissa, aspiram a aportar al nostre país un clima de convivència, de diàleg, d'alliberament i de justícia. Creim en el fet religiós com a humanitzador de les relacions humanes, i els creients en Jesucrist, acceptant un pluralisme polític entre nosaltres i bandejant qualsevol guerra o imposició de tipus religiós enfront d'altres confessions o dels no creients, estam disposats a aportar a la nova cultura catalana, i a la convivència cívica dels Països Catalans, el compromís amb el nostre poble, l'arrelament de les nostres Esglésies en la verdadera i genuïna cultura que és patrimoni de tots els qui parlem la mateixa llengua, i ens sentim units pels vincles d'una història comuna i treballam per un futur millor que entreveim amb esperança.

PERE LLABRÉS I MARTORELL

*Ara és l'hora d'aprendre bé
d'escriure en la nostra llengua.*

Estudiau-la metòdicament en els llibres de

FRANCESC DE B. MOLL:

La llengua de las Baleares, 1 (grau elemental)

La llengua de las Baleares, 2 (grau mitjà)

Gramàtica Catalana (per a universitaris)

Diccionari Castellà-Català

Demaneu-los a qualsevol llibreria

Distribució: LLIBRES MALLORCA. Fortuny, 3. Palma

Manifest final de l'àmbit «El fet religiós» del Congrés de Cultura Catalana

En aquest moment decisiu per al redreçament dels Països Catalans, reconeixent que la religió —especialment el catolicisme— té encara un pes considerable en la nostra societat i, per consegüent, una notable responsabilitat en l'edificació de la «nova cultura catalana» propugnada pel CONGRÉS, per a acabar amb l'anòmala situació actual de les esglésies en matèria de catalanitat i per a liquidar l'antiga tradició de convertir les batalles polítiques en «guerres de religió», demanem:

1. Que les esglésies existents als Països Catalans prenguin les mesures adequades per a arribar a la total normalització del català en llurs espais d'influència i maldin per a fer efectiu llur arrelament en la cultura catalana.
2. Que, en particular, l'Església Catòlica i les seves institucions, adoptin una clara i ferma postura oficial de fidelitat als Països Catalans, i ajudin positivament els immigrants a ésser acollits i integrats en el país que els rep.
3. Que les esglésies i les congregacions i ordes religiosos adequin llur estructura organitzativa i territorial a la realitat nacional dels Països Catalans, per tal d'acabar amb qualsevol forma de sucursalisme religiós.
4. Que, en particular, en l'Església Catòlica, a partir del

nomenament de bisbes nadius i del reforçament de l'autonomia de les Províncies Eclesiàstiques (amb inclusió del bisbat de Perpinyà en la del Principat i creació de la de les Illes), es constitueixi la Conferència Episcopal dels Països Catalans; i, alhora, que es revisin les demarcacions generals i diocesanes d'acord amb les orientacions autòctones en matèria d'ordenació del territori.

5. Que les esglésies —especialment la catòlica— s'esforcin per consolidar l'estrenat pluralisme polític dels cristians, que siguin vertaderes escoles de llibertat i de democràcia, i que no siguin obstacle ideològic en la lluita contra les diverses formes d'explotació, d'opressió i de discriminació.
6. Que s'instauri un règim de separació Església-Estat que garanteixi eficaçment la llibertat religiosa de tots el ciutadans i que les anomenades «qüestions mixtes» es resolguin en un clima de diàleg i de democràcia, evitant le ressorgiment de la «qüestió religiosa».
7. Que les esglésies —especialment la catòlica— respectin el procés democràtic a l'hora de traduir en normes jurídiques la diversitat de criteris morals vigents en la nostra societat.

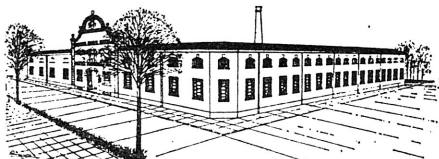
VERJO

s'oli gustós d'abans

encara es fa avui

CAIMARI

FÀBRICA D'ARTICLES DE PELL

guants

bosses

peces de vestit

i marroquineria en general

Gran Via de Colón - Telèfon 50 19 00

I N C A

Manuel Rivera

per «Crònica de Tres»

A la Llibreria Tous, fa ja alguns anys, descobrirem les troballes fotogràfiques de Manuel Rivera i Iglésias. Era una mostra colectiva integrada per Pere Coll, Miquel Font, Iñigo i Manuel Rivera, que centraren les seves recerques sobre una temàtica arbitrària i surrealista: Ous, llits i mans. L'exposició ens féu adonar que a l'illa existia el fotògraf inquiet i sensible, l'artista de la càmera a to amb els corrents internacionals d'avantguarda. Al recer de concursos i de la ignorància, floreix a Mallorca una fotografia edulcorada i anacrònica, feta amb totes les receptes sentimentals, ruralistes. La serveix una munió de conformistes —professionals o aficionats, tant se val— incapaçs d'anar més enllà de l'estètica kitsch oficialment vigent. Els autors d'Ous, llits i mans tenien, contràriament, un afany per fer de la càmera una eina d'investigació. La diversitat dels resultats és òbvia, però defugir la rutina era un signe comú de tots ells.

Com és la fotografia de Manuel Rivera? Les definicions em semblen inútils, però cedim a la temptació

LA FORMACIÓ D'UN FOTÒGRAF

«Vaig néixer a Càceres, dia 18 de febrer de 1951, de família modesta: el pare treballava de marbrista. A la ciutat nadiua vaig cursar fins al segon de l'antic batxillerat i després, a Mallorca, fins al cinquè. Venguérem a l'illa per motius de treball, evidentment. El meu contacte amb la tècnica fotogràfica s'esdevengué a través d'un curs per correspondència. Fou una iniciativa estrictament personal: vaig tenir notícia d'aquest curs i el vaig adquirir. Per cert que llavors gairebé no el vaig aprofitar. Aleshores tenia una càmera molt senzilla: una caixa negra amb un objectiu i un disparador!

Les revistes em feren endinsar més i més en el món de la fotografia. A les revistes he après infinitament més que tot allò que m'hagin pogut ensenyar els contactes amb altres fotògrafs. A Mallorca, fins aquests anys darrera, hi ha hagut ben poca cosa de fotografia: els anacrònics concursos,

només. De principi tan sols coneixia les revistes fotogràfiques editades a Espanya: la més vella és «Arte Fotográfico», també hi ha «Imagen y Sonido», «Nueva Lente»... Ara ja ens arriben les estrangeres: «Camera», «Photo», «Zoom» i altres. La lectura de revistes és absolutament imprescindible per estar al dia. D'altra banda, la meva pràctica fotogràfica anava fent camí. La primera càmera que em permeté uns resultats potables fou una Yashica 6 x 6. De primer vaig fer les inevitables fotos de principiant: la núvia, paisatges, marines i tot això que diuen «foto artística»! Fins fa un any o dos que he començat a investigar seriosament, anava absolutament despistat. Vaig passar l'aprenentatge de tota una sèrie de tècniques com són el retrat, el «flou», el granulat, el contrast, el contratipus i una llarga sèrie d'artificis tècnics, sovint estereotipats, però imprescindibles per dominar la fotografia.

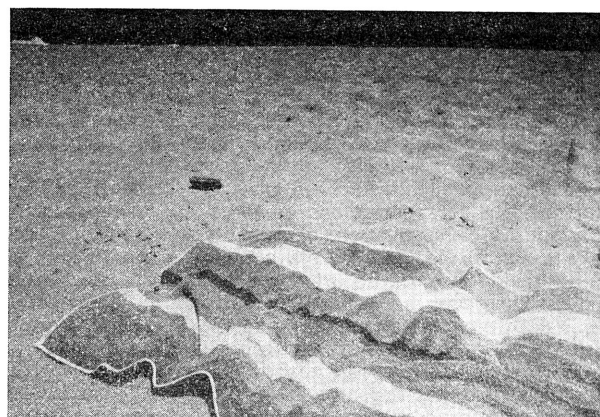

Foto de M. Rivera

d'intentar-n'hi una: «Les fotografies de Manuel Rivera fan sorgir la sorpresa de la banalitat». Un objecte qualsevol, del carrer o de la platja, agafarà dimensions de protagonisme dins un món d'estricta invenció personal. Dada donà a l'atzar categoria d'element creador i els superrealistes feren de les associacions insòlites l'estructura d'un nou univers, desdenyant la matusseria de la lògica. Les influències d'ambdós convergeixen sobre el quefer de Manuel Rivera. I així una afinada sensibilitat, impulsada per la lliçó dels dos corrents més decisivament innovadors del segle XX, crea amb la càmera una nova visió de les quotidianes i oblidades coses de la nostra illa.

A Foto Saphir, en el carrer Brossa, vaig treballar cosa d'un any: feia fotos d'estudi. Després vaig aficar-me com a fotògraf de premsa a un diari en anglès que sortí algun temps a Mallorca. Finalment vaig entrar al departament de fotomecànica del «Diario de Mallorca»: feim els fotòlits de les il·lustracions que porta el diari. Contactes amb altres fotògrafs. No massa, si he de dir vere. Amb Pere Coll, Miquel Font i Iñigo vam organitzar l'exposició **Ous, llits i mans**, a la Llibreria Tous. La idea fou perfilada entre tots a una conversa de cafè. Algú sabia que la Llibreria Tous estava disponible a l'estiu i tiràrem endavant. Resultà una experiència d'interès. I tengué una acollida prou favorable.

L'EMPREMTA DE DADA I EL SUPERREALISME

Treball dins la fotografia a un nivell estrictament personal. Tenc una Nikonmat i quatre òptiques: un 20, un

28, un zoom 43-86 i un 135. L'equip no és res de l'altre món, però ja n'hi ha! Els equips «complets» costen una fortuna i sovint es desaprofiten. Un bon fotògraf ha de saber treure el màxim partit d'un equip limitat. I no basta tenir bona càmera: després cal que et facis una biblioteca de fotografia per tenir una formació d'avui. Revistes, llibres anuals fotogràfics em costen un dineral, perquè són caríssims. Diria que els pares de la fotografia moderna es troben en el Dadaisme: Man Ray, especialment. D'altra banda els llibres d'un Henri Cartier-Bresson són imprescindibles. Quant a innovacions em sembla que Bernard Plossu ha estat un revolucionari de la fotografia: ha fet una obra que és l'antitesi de les postals i les nenes maques, tan grates als embaucadors com el mestre de l'erotisme kitsch David Hamilton. La fotografia de Gernard Plossu és de difícil penetració, t'exigeix investigar-la.

El fotoperiodisme? Reconec que alguns hi han fet aportacions remarcables, però jo no hi trob. Admir els vells fotògrafs de «Life» o els actuals de «Paris-Match»: és un art saber pitjar el disparador en el moment precís i deixar un testimoniatge —sovint discutible, és clar— del nostre temps. Hi ha també el fotògraf que conviu amb una persona, copsa la seva psicologia i en treu retrats formidables. Però això tampoc no m'atreu gaire. Trobam, a més a més, la fotografia efectista a força de solaritzacions,

contratipus, dobles impressions... però tot això és més trucatge de laboratori que altra cosa. La meua fotografia és, sobretot, urbana i humana. Vull dir que, gairebé sempre, l'home hi és present, encara que sia de manera fragmentària.

Com és el meu treball de fotògraf? Solc dur sempre la màquina. Veig una cosa que em crida l'atenció —una paperera tombada, per posar un exemple— «cluc» i ja està! Les fotos em surten molt espontàniament, com a resposta a estímuls que m'esdevenen a l'atzar. Els temes de les meves fotos passen sovint desapercibuts a la gent. Empr una pel·lícula sensible —400 asa— que permet operar prou bé en condicions desfavorables de llum. És ben possible que l'empremta del Superrealisme es faci palesa a les meves fotografies. Ara bé, no empr el fotomuntatge. M'agrada la foto tal com surt, sense trucatges de laboratori. En aquest punt segueixc la norma de Cartier-Bresson: la foto ha de reproduir el punt de vista del fotògraf. Res, doncs, d'ampliar fragments efectistes: la foto és la totalitat del negatiu. Cartier-Bresson exigeix, amb prou encert, que es respecti l'enquadrament original, l'únic vàlid.

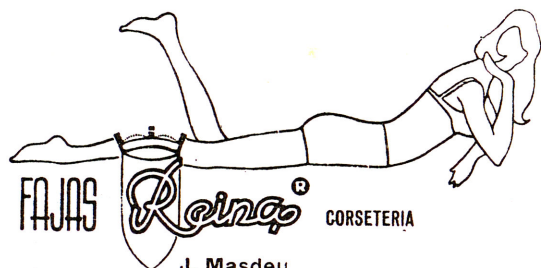
FOTOGRAFIAR MALLORCA

A la revista setmanal del «Diario de Mallorca», he volgut crear un espai destinat a donar sortida a un tipus de fotografia que, d'altra manera, no arribaria mai a la gent. És una

foto no comercial, no bonica, però d'un gran interès. Té conreadors a Mallorca, i s'ho paga que sien donats a conèixer. No han mancat crítiques contra la pàgina: excessiu avantguardisme, manca de sentit, etc. Fent sumàriament el balanç: no ha agradat. I, en certa manera, me n'alegr. La consideració artística que gaudeix la fotografia a Mallorca és ben magra. A Barcelona és ja tota una altra cosa: es fan exposicions, els bons fotògrafs es cotitzen. Però aquí, res de res. Les galeries d'art a Mallorca són per als pintors. I, d'altra banda, és perfectament lògic: són un negoci i exposar fotografies no dona diners. Cal dir també que, a la nostra illa, la fotografia té prou raons d'haver caigut en el desprestigi: hi ha massa fotògrafs de noies maques, paisatges i altres boniqueses. La gent desconeix que hi ha una fotografia radicalment allunyada de tot això.

Relacions amb els intel·lectuals i artistes de Mallorca? Gairebé cap: som molt individualista. Les meves relacions són sobretot amb alguns fotògrafs i gent del cinema. D'altra banda, els fotògrafs solem ésser molt independents i solitaris. A part de l'estricta fotografia, he enllestit també alguns films. Però la realització de pel·lícules és una tasca caríssima, d'una complexitat extraordinària. No basta tenir un bon equip tècnic, cal també un bon equip humà».

«Crònica de Tres»

Josep Tous Ferrer, 1 - Tel. 2160 33 - Palma de Mallorca

al servei
de la dona
jove i elegant

dona
corseteria

J. Masdeu
COLON, 62 - Tel. 216558
Palma de Mallorca

Casa fundada l'any 1700

Xocolata amb ensaïmades calentes

Gelats i quemullars

Obert tot lo dia

C/. Fiol, 11

Tel. 2116 53

Ciutat

CAIXA de PENSIONS per a la Vellesa i d'ESTALVIS

**60 Oficines a les Illes Balears
al servei de l'Estalvi i del Crèdit**

**Delegació General de Balears:
c/. Colón, 20 - PALMA DE MALLORCA**

**Oficines Centrals:
Via Laietana, 56 a 62 - BARCELONA**

OBRA CULTURAL BALEAR

la lluita del nostre poble
per la seva cultura

Feis-vos-ne soci